صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاری)

زِينَةُ الصَّلَاة

دلمانځه ښکلا

ليكوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتیب او [illegible] هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)

لیکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولوونه:: استاد فريد احمد هلال

خپرندوی :: کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)

کمپوز :: خپله ټولوونکی

ډيزاين او طرح :: ابو عثمان عبدالمجيد – ګندهارا خدمتونه

چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځايونه::

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړلیک

د لمانځه جوړښت ۲

د لمانځه روح ۶

د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۲

لومړی مسئله ستره ودرول ۳۰

دويمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲

درېيمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د ځارويو تېرېدو حکم ۳۷

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸

پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱

د لمانځه طريقه ۴۷

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸

اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷

لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۶
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللّٰهِ)) بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر ((وَلَا الضَّآلِّیْنَ)) وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلو دلیلونه او د هغې تجزیه ۱۶۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۶
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله: تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کوې ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوری تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا كتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د كتابونو او كېستونو نه ورور فريد احمد هلال راټول كړى. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دى، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وكړي او خپله خشوع دې هم برابره كړي.

په دې كتاب كې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول كړي دي

۱ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.

۲ د احاديثو ژباړه

۳ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.

۴ مهم مهم تحقيقونه

۵ انصاف او عدل په مسائلو كې

۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه كلمات پكې نشته

۷ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالىٰ دا كتاب زما لپاره او د جمع كوونكي او ترتيبوونكي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونكي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالىٰ اخلاص ورنصيب كړي او د هغه په ميزان

د حسناتو كې دې واچوي، آمين

د كتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ۸ عام ۱۴۳۲ هـ باندې په مسجد حمزه. پشاور پاكستان كې ما مطالعه كړه او نوموړي استاد ته مې دعا وكړه، ځكه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راويستله. الله تعالىٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده وركړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۝ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۝ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَ مَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکيو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن دی، چې د دې سموالی د ټول دين سموالی او د دې خرابوالی د ټول دين خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دين حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړی نه دي ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټينګار شوی، لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کريم کې نهه اتيا ځل الله ﷻ د لمانځه يادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړی صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمايي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ايمان لرونکی پر قران ايمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولايت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هيڅ يو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت يوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې، چې هغې ته«باب الصلاة» ويل کېږي. ياني هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزيات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی؛ خو شيطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زياتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حديثوکتاب پيل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حديثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر يوشي ټينګار کړی دی؛ نو موږ به ولې پرې ټينګار نه کوو؟ الله ﷻ دې پر يو شي ټينګارکوي او يوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمايلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مريانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوي؛

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګوري لمونځ درځخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمايي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝

[مریم: ٥٩]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژر ده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې د داسې کسانو ځای دوزخ دی

او نبي ﷺ فرمايي

«مَنْ تَرَكَ صَلاَةَ العَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحیح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازدیګر لمونځ که چا پرېښوده؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې د عمل برباد بدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصد ته راګرځم. چې هغه دلمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې يو يې بدن او بل يې روح دی، لکه چې انسان له دوو شيانو يانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي يواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نيا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کار کوي، نه به دې لاسونه او پښې، بيا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته يې ورسوئ، او په داسې حال کې بيا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح يې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا يو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکيو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وايي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزی، زاری، تذلل او ځان سپکولو ته وايي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول يو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع يواځې په لمانځه کې پکار ده او له لمانځهٔ پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومنانې ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه دا جمله اسمیه ده؛ نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګڼه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي، خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ۝

[الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکاردي دویم دا چې «وَيَدْعُونَنَا»له ماځخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو څوک نه پوهېږي، چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي، په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونو کې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله، لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّ بُكِيًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه. رب العلمين ته خاشعين ول. په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله فرمايي

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ته يې هر وخت عاجزي کوله

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول. بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځای دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالک

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوړ نه کو ي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول اللهﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی. لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږي؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ. لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم تول داسې نشي کېداي؛ خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول اللهﷺ په صفاتو کې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونو کې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول اللهﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلانٍ انْظُرِي أَيَّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (۱۳ / ۳۴۷)

ژباړه

ای د فلانې مورې وګوره. کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې. ګورو به بله ورځ به شي رسول اللهﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، اللهﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د اللهﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونو کې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه یې په بازارونو کې چیغې وهلې.

صخاب دې ته وایې، چې چغې وهي ای فلانکیه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکوطریقه ده دا د نبي ﷺ طریقه نه وه، زوږي نه و، رسول الله ﷺ په بازارونوکې عاجزي کوله. په حدیث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخیروایي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله یې له سینې نه یې داسې غږ راخته، لکه چې کټوی خوټېږي اواوازکوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې داحالت راتله، څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره یکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زیاته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حدیث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې رضي الله عنها ته یې وفرمایل

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحیح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن ټوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګي کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کیفیت جوړ وي ؛ نو بیا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبیر موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل یې ان تردې، چې لاندې ځمکه به یې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال رضي الله عنه راغی او نبي ﷺ یې په دې حالت کې ولیده وه یې ویل ای د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبي ﷺ ورته وفرمایل

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آیتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا { اِنَّ فِىْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِى الْاَلْبَابِ ۝ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِىْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَاۤ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۗ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝ رَبَّنَاۤ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِىْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۖ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّىْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ (۱۹۵) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۟ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ۝ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ۝ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَ رَابِطُوْا ۟ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ }[آل عمران : ۱۹۵]

صحيح ابن حبان - محققا (۲ / ۳۸۷)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير کړي؛ نو ډېر ناآشنا کيفيت او حال به د هغه جوړشي ؛ خو ارمان! که زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې کوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاړه لرګي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ)) هغه کاړه لرګي، چې بې ګټې يوځای ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوی دی او د خشوع والاعلم ختم شوی دی.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې کوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (۲ / ٤۰۰)

ژباړه:

لومړی به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دی، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړی د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلی دی دا علم دی ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دی؛ خو دا يوازې علم نه دی، چې خشوع درېکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سړي کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سړی څه تعبيرکوي پوره. لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا درېکې نه وي؛ نو علم درېکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېر کتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې درېکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوی دی، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٣٢)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شي؛ خو يوکس به هم پکې خشوع کوونکی ونه وينئ

ياني په يوه جامع جومات کې به داسې سړی نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه وېرېږي، بلکې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دی ولاړ هسې ولاړدی، خشوع به هغه کې نه وي او کله، چې په سړي کې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند ورکوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندورکو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات کې به يو خشوع کوونکی مونده نه کړ ې؛ نو دا علم اوچت شوی دی؛ نو دا بېرته راواپس کول پکاردي او که سړی کوښښ وکړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې کوښښ کوي الله ﷻ يې ور په برخه کوي.

وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنکبوت: ٦٩)

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار کې کوښښ کو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې کړو.

له دې خبرې نه زما غرض دا دی، چې که پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لږ کې سړی ډېرکوښښ وکړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه کړي دا په ځان کې پيداکول غواړي دا خشوع په صحابه کرامو کې هم ډېره زياته وه.

ابوبکرصديق ؓ چې به کله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلکو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات کې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (١ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبکرته ووايئ چې خلکوته لمونځ وکړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (١ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ؓ وويل: ابوبکر، چې کله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلکو ته قرائت وانه ورولای شي (ياني لمونځ به ونه کړای شي)

څکه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړی وه دا به خلکو ته قرآن ورروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وکړئ نبي ﷺ غصه وکړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ؑ ملګري ياستئ د هغه د دوکه کولوښښ مو کاوه او اوس مادوکه کوئ، زه چې څه امرکوم د هغې تابعداري ولې نه کوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان کړه د رسول الله ﷺ په ملګروکې دا کمال وه، په ابوبکرصديق ؓ کې دومره خشوع وه، کله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښکارېده، ياني په لمانځه کې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ؓ چې به کله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لکه چې ونه ولاړه وي ډېرځلي به داسې وشول، چې دی به پر سجده پروت و، چنچنې به راتلې او د ده پر شا به کېناستې. ډېره اوږده سجده به يې کوله ؛ نو څکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغيو به پرېږ د لرګي ګومان کاوه، چې ګونډې دا پر ځاى پروت لرګى دى. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دى، په دې خلکو کې به دومره خشوع وه

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده يرجع ويتاوه آيتونه به يې باربارلوستل اواسويلي به يې کول، له دې نه په لمانځه کې هسې غيراختياري اسويلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرېږ راتلل. په صحابه کراموکې ډېره خشوع وه، له سفيان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر يو حديثپوه (محدث) دى هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تابه ويل، چې اوس به مري

ابراهيم نخعي، چې يو تابعي دى، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دى له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوى له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، پکار دا ده سړى له لمانځه نه مخکې يوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شريعت مطهره دا امرکړى دى، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي: خو زموږ داسې مزاج جوړشوى دى. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي: نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمايلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د يوه سړي ځنې به په اسلام کې سپينې شي: خو الله ﷺ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړى

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شى نه ښکاري، چې دې ناروغى موږ ټول اوس نيولي يو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ويلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري: نو د هغه لمونځ الله ﷺ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به يې څه قبول کړي حسن به ويل اى مسلمانه!

اذا هانت عليک صلاتک فا ي شيئ يعزعليک؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شى قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ايمان وروسته لوى عمل دى او چې دا درته وړوکى ښکاري، نه يې رکوع او نه يې قرائت او نه يې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دين کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي، چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حديث کې راغلي دي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه، ده د دين حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالى يې هم يقيني دى

عمربن الخطاب واليانوته ليکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دى، هسې نه، چې ووايئ موږ قاضيان او واليان يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيصلې به كوو لمونځ څه مهم عمل نه دى، بلكې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ كوونكي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وكړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت كوونكى دى او كه لمونځ چا خراب كړه؛ نو نور عملونه به يې هم ناسم وي

داسې كس ته بيا ښه سړى مه وايه، چې لمونځ يې خراب وي، هغه امام چې لمونځ يې غلط وي، ته پوه شه، چې داخيانتګر هم د ى، هغه به درته صحيح دين نه درښيي، په هغه كې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې كله يې لمونځ خراب وي او دې آيتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بيان كړل الله رب العزة يو اتياځله د مؤمنانو په صفت كې دا ذكر كړي دي چې دوى د لمانځه حفاظت كوي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ. وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ. وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ. د ټولو لمونځونو حفاظت كوي، الَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَ. اَقَامُوا الصَّلٰوةَ. يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ. دلمانځه پابندي كوي، اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ. د لمانځه پابندي كوئ څوک چې د لمانځه پابندي نه كوي وَ وَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ. الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ د هغه مشركانولپاره دې هلاكت وي چې زكوة نه وركوي الله رب العزة دا د مشركانو صفت بيان كړى دى، چې د لمانځه پابندي نه كوي لمونځ او په لمانځه كې خشوع پيداكول او په صحيح توګه يې اداكول يو ضروري عمل دى كه چاته ضروري نه ښكاري؛ نو په غټ نقصان كې واقع دى او ډېر غټ تاوان يې وكړه او دا حديث يو

مسلمان پوره ويروي، چې رسول الله ارشادوفرمايه

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ العَبْدُ يَوْمَ القِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قيامت په ورځ به له بنده سره لومړى د لمانځه حساب كېږي

ياني د قيامت پر ورځ تر هر څه لومړى د لمانځه په اړه حساب كېږي ګوا كې كه له ايمان نه هم مخكې د لمانځه حساب كېږي، لكه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې كافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړى حساب كېږي، چې مسلمانان ځان ته وايي ياني الله ﷺ به له دې امت سره لومړى حساب د لمانځه په اړه كوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنى پرېكړه(فيصله) به د توى شويو وينو، په اړه كېږي، لكه چې فرمايي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ العِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

ياني لومړى حساب به دلمانځه په اړه كېږي او لومړنۍ پرېكړه به د توى شوې وينې په اړه كېږي او په ميزان كې به لومړى د ښځې او مېړه حقونه تلل كېږي، چې تا د ښځې حق اداكړى دى اوكه نه اوښځې د مېړه حق اداكړى دى كه نه؟ دا برخه به لومړى تلل كېږي او په ميزان كې به اچول كېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فكر نشته او دا ورته وړې خبرې ښكاري، سره له دې، چې دا لويه خبره ده كومې مسئلې، چې موږ ته وړې ښكاري دا د الله ﷺ په اند لويې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب كېږي، كه د چا لمونځ روغ راوخوت ؛ نو دا كامياب شو، لكه چې فرمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه:

که لمونځ يې روغ وه؛ نو دا کامياب دی.

ياني د لمانځه فرضونه يې سم اداکړي وي، سنن او اداب يې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ يې هم کړی وي؛ نو دا کامياب دی، يقيناً او نجاح دويمه د جنت کاميابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بريالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه بېلابېل لفظونه يې وويل، ياني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حديث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ يې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمايي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه

يقينا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان يې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان يې هم وکړه، چې اور ته به يې الله ﷻ ننباسي (خسر) همدغې ته وايي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې يې څه کمی ومونډل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته او که نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت يا نفلونه يې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به يې ورلره يوځاي کړي، دې ته به پرې پتې واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نيمګړتيا يې په نفلونو بشپړوي، بيا به هم دا انسان کامياب شي اوکه نوافل يې نه و؛ نو بيا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځينو خلکو لپاره د کاميابۍ لامل شي او ځينې هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دريم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله پکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکوي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، ياني لمونځ دې پر برخو ويشي، لکه په صحيح حديث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمايي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمُنُهَا أَوْ سُبُعُهَا أَوْ سُدُسُهَا أَوْ خُمُسُهَا أَوْ رُبُعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه:

يوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دريمه او يا نيمايي برخه ليکل شوې وي

له دې روايت څخه معلومېږي د ځينو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ايله قبوله شوې وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحيح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بيا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ يې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طريقې سره يې وکړم؛ نو په دې کې زما د دنيا او اخرت کاميابي ده. بيا به درېکې د الله ﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص ځانته رايادول پکار دي، په دې آيتونو او حديثونو کې دا برکت دی، د الله ﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پيداکوي، دا خبرې چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه کول پکاردي.

د دې ذريعه داښکاري، چې د الله ﷻ هيبت په زړه کې راغی او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه، په خپله به د الله په فضل دا خبرې درېکې پيداکېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې يا الله دا لمونځونه موبرابرکړې. جهاد مو ونه کړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې داهم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت وکړي، دعاګاني وکړي؛ نو په لمانځه کې يې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداکېږي

په لمانځه کې د خشوع پيدا کېدو دا هم ذريعه ده، چې سړی وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او سنت ښودلي، لکه د اذان او قامت تر مينځ دوه رکعته کوئ، يا زيات کوئ، د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ.

دلته مو له لنډيز څخه کار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده، الله

تعالی فرمايلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون: ۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان کامياب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونوکې خشوع کوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته کوي.

که يو امام غلط لمونځ کوي: نو په هغه پسې لمونځ نه کېږي، ياني که رکوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل کېږي، ځکه د جمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جمع کې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جمع څوک څه کوي، د جمعې دا مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به يې کوې؛ نو په جمع کې به يې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کېږي؛ نو دې ته بياڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمايي.

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به يې کوي؛ نو صحابه وو ﷺ پوښتنه وکړه، چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ کوئ او بيا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سر ه يې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټينګار ر اغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه؛ نو چې د يوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا يې سم نه وي؛ نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېر کوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ وريسې پيل کړئ؛ نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمين ته سرې په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بيا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسي مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خونددی، علماوو ويلي دي، که لمانځه، ذ کر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پيداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جوړدی او الله والايې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا الله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بيا ته بل څه شی يې، په ظاهره باندې انسان يې، نوم درباندې د مسلمان يادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترمامېر او ميزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسددواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، څکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه و ي؛ نو بيا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحيح برابرکړي اوخشوع پکې پيداکړي

د خشوع د پيدا کېدو اسباب

د خشوع د پيدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځينې له هغې نه دادي :

لومړی سبب : قوي باعث

دا د الله عز وجل خوف دی، څکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پيدا کېږي او يوازې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو ويرېدل به

دويم سبب : دَ مانع کمزورتيا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبې کريم ﷺ دې ته په خپلې دې وينا سره اشاره فرمايلې :

((کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ))

په بل ځای کې فرمايي :

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تيار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبېث شيان - بول او براز - درله ديکې درکوي

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېيم سبب :

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې، ، چې لږ تر لږه خپله :خو يې واوري، څکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه ځا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوی الدین الخالص ۴/۴۸) وګوره

څلورم سبب

څه چې وایي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځیر شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، یانې لا په ثنا کې روان یې او که نه تر فاتحې رسېدلی یې

پنځم سبب :

د قراء ت، ذکرونو او تسبیحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي : ستا له لمانځه نه به یواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربی ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړې د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب :

هغه آیتونه او حدیثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغیب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پیل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته یواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب : مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پیل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بیا وروسته د الله ﷻ په توفیق سره د لمونځ کونکي هیئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنیوي فکرونه رانشي ؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنیوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتیا ده.

نهم سبب : هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حدیث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمایي :

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې یې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره یو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پیدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زیات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

یانې کله پکې یو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پیدا کولو کې ډېر لاس لري ګنې په یوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي ؛ نو بیا پرې اثر نه کوي

یولسم سبب : د عبودیت آداب

او هغه آداب اختیارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعدیل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حیواناتو سره ورته والی نه اختیارول

دولسم سبب : په لمانځه که اوږد قیام او قراء ت کول خشوع پیدا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

دیارلسم سبب : د وېرې او تمې آیتونه، ذکرونه او دعاګانې بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله یو آیت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آیت و:

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۚ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ

(المائده ١١٨)

ژباړه

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې : نو دوی ستا بندګان دي، او که بښنه ورته کوې ؛ نو یقینا ته غالبه، حکمت والا یې)

قدرمنو لوستونکیو داچې لمونځ یو ارزښتمن عبادت دی : نو څومره چې یو شي ارزښتمن وي، هومره یې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي ؛نو همداشان شیطان ؛ خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پایه خپل کوښښ نه پرېږدي، که یو څوک تر جوماته راشي؛نو بیا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ یې خراب کړي، چې ستړی پرې شي ؛ خو له ثواب نه یې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت ووایي

دا چې له دې ځایه د لمانځه احکام شروع کېږي؛نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که یو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بیا : خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که یوازې لمونځ وي ؛نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بیانېږي

لومړی مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي. له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحدیثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضیت دلالت کوي

١: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٦٨)

(ابن حبان: ٤\٤٥١، ابن خزیمة: ٢\٩، الحاکم: ١\٢١٥، البیهقی: ٢\٢٦٨، مسلم مختصرا و فی صحیح ابن حبان بترتیب ابن بلبان: ٦\١٢٦، و اسناده صحیح)

ژباړه:

له ابن عمر ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي. له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي. که یوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه. ځکه له ده سره شیطان ملګری دی.

٢: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم : لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ٢٣٠)

اخرجه احمد: ٣\٤٠٤، الحاکم: ١\٢٥٢، ابن خزیمة: ٢\١٣، البیهقی: ٢\٢٧٠، و صححه الالبانی فی الصحیحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې یوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ بل حديث کې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (۲ / ۱۰٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲۷۲)

اخرجه ابن ابى شيبة: ۱\۲۷۹، وابوداود: ۱\۱۱۱، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې کله يوکس ستري ته لمونځ کوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او ځوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، که څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وکړي، په بل روايت کې دي، ځکه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (۲ / ۱٤٦)

(رواه البخارى: ۱\۷۲، و وصله ابن ابى شيبة: ۲\۳۷۰، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابى اياس څخه روايت دى، چې زه عمر ﷺ د دوو ستنو په منځ کې په لمانځه وليدم: نو له څټه يې ونيولم او ستري ته يې نږدې کړم او راته يې و ويل دې ته لمونځ کوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ: "

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا "

صحيح البخاري (۱ / ۱۰٦)

ژباړه:

عمر ﷺ ويلي دي، چې لمونځ کوونکي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دي (ستنو) ته خبرې کوي(ياني چې ستنو ته يې تکيا وهلې وي او خبرې کوي) عمر ﷺ يو سړى وليد، چې د دوو ستنو تر منځ يې لمونځ کاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ کوه!

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې ستري ته لمونځ کول ضروري او لازم دي، ځکه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امرکړى او له ستري پرته لمونځ کولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ﷺ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه کې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص ۳\۵۵۱، نيل الاوطار ۳\۴۱۴، السيل الجرار ۱\۱۷۲، احكام السترة ص ۹، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د ستري د لوړوالي اندازه

د ستري لوړوالى بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او که له دې نه لوړه وي باک نه کوي، حافظ ابن حجر ﷺ په فتح البارى(۱\۵۸۱)کې په دې اړه ليکي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړینه ګڼلې ده

هدایه (۱/۳۵۴) کې دي

ومقدارهاذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د يوه شرعي ګز په اندازه يا له دې نه زياته ده

دليل: ۱: په صحيح مسلم (۱/۱۹۷) وغيره کې له طلحه ؓ نه روايت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بيا يې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

۲ په بل روايت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

اخرجه مسلم: ۱/۱۹۷.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه او څاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته ياده کړه هغه ﷺ و فرمايل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي؛ نو ضرر نه کوي که يوشی مو مخې ته تېرشي.

۳: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۹)

(رواه مسلم: ۱/۱۹۷)

ژباړه

له عائشې ؓ څخه روايت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمايل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳٦٥)

(رواه مسلم: ۱/۱۹۷)

ژباړه

له ابوهريره ؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ يې ماتېږي او له دې نقصان څخه يې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د «مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» ياني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده؛ نو په (مصنف د عبدالرزاق ۹۱۲، ابوداود ۱/۱۰۲، ابن خزيمة ۱۱۱۲) کې له عطاء څخه په صحيح سند

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلَّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخِّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٩)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې کله لمونځ کاوه ؛نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنۍ برخې په اندازه ستره کېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل (تاته څنګه رارسېدلې، چې، څومره اوچته وه؟هغه و ويل دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي ماله سفيان ثوری ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی ورکوله

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت کې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعٍ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ١٤)

مصنف عبدالرزاق(٢\١٥)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: که له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمکه کې ښخه کړی شي او پاتې د ذراع نه کمه اندزه په ځمکه ولاړه وي؛ نو ايادا بس کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېې ويل، چې نه دا کفايت نه کوي ترڅو د ځمکې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دی؛ نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستۍ برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی اود صحابه کرامو ﷺ سترې به ديوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه کرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل. قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوی الدين الخالص (٥٢١\٣)

د يو ذراع اندازه؛ خومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه کوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود کې نقل دي، چې هغوی به خولۍ ستره جوړوله؛ نو په هغې کې خوځيني کمزوري دي او کوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځکه داحکم دی، چې

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ١٦]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ٥٥٩\٣، المحلی لابن حزم ١٢\٤، الفقه على المذاهب الاربعة ١٩٠\١، سبل السلام ٢٩٤\١، فتح الباری ٥٨١\١، شرح مسلم للنووی ١٩٧\١، احکام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریيمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د خارویو تېرېدو حکم

که دلمونځ کوونکي مخې ته کوم خاروی یا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدوڅخه منع کوي، لکه په حدیث کې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٨)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ؓ څخه روایت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښکته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی، نبي ﷺ یوه دېوال ته لمونځ وکړ، قبله یې ترې جوړه کړه او موږ یې شا ته وو؛ نو یو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به دېکه کاوه، تردې، چې له دېواله سره پیوست شه او هغه یې شاته تېر شو

٢: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ»

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٢٠)

ژباړه

له ابن عباس ؓ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ لمونځ کاوه؛ یوه ګډه یې مخې ته تېرېده؛ نو هغه یې تېل وهله تردې، چې خېټه یې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤٨|٤»، والحاكم: ٢٥٤|١، وغيرهم.

له پورتنیو حدیثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ کوونکي مخې ته که کوم څاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع کوي او که له تېرېدو څخه نه منع کېده؛ نو زور هم ورسره کولای شي

(فتاوى الدين الخالص ٣|٥٨٠)

څلورمه مسئله: ایا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟

د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هیڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي، که یو ناپوه انسان د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ کوونکی ته پکار ده، چې هغه منع کړي او په دې اړه ډېرحدیثونه راغلي، چې یو څو ترې موږ په لاندې ډول بیانوو

١: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٣)

(رواه مسلم: ١٩٧|١)

ژباړه

له ابن عمر ؓ څخه روایت دی، چې په تاسې کې څوک لمونځ کوي؛ نو هیڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، که چیرته (تېرېدونکی) نه بندېږي؛ نولمونځ کوونکی دې ورسره جنګ وکړي. ځکه له دې تېرېدونکي سره شیطان دی

٢: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخارى: ١\٧٢، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې ستري ته يې لمونځ کاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديکه ورکړه؛ نو هغه کس بله لارد تېرېدو مونده نه کړه؛ نو بيايې اراده وکړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخکې نه سخته ديکه ورکړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدڅخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شکايت يې ورته وکړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول الله ﷺ څخه اورېدلي دي، چې کله يوکس ستري ته لمونځ کوي او څوک د ده او د ستري تر مينځ تېرېږي ؛ نو منع يې دې کړي، که انکار يې وکړ؛ نو جنګ دې ورسره وکړي، ځکه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بند کړي که بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وکړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنګ کړی دی.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى : ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې کله د لمانځه په پای کې کېناسته، چې وګورم څه کوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديکه راکړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمر ﵄ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورټلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمرﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګوندې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبي فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٩)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده. چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ٢|٠١، ابن حبان: ٤|٤٥، الحاکم: ١|٢٥١، البيهقي: ٢|٢٦٨،)

په دې اړه ډېر حديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوى الدين الخالص ٣|٥٥١

بله دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی. چې په دې کې څومره ګناه ده: نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي.

مشکوة: ١|٧٠، مؤطا امام مالک: ١|١٢١، مصنف عبدالرزاق: ٢|٢٠.

؛نو په دې اړه حتى الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېوځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نو په څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي:نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په (ابوداود ١|٩١٠، طحاوی ١|٤٨٥ او بيهقي ٢|٢٧٥) کې راغلي دي، چې:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٧)

ژباړه:

«که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي:نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (ياني دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي څومره فاصلې کې، چې کاڼی ويشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

لیکن دارويت کمزوری ؛ نو ځکه دلیل کېدای نشي.

دويم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي داامام شافعی رحمه الله امام احمد رحمه الله اوابن حزم رحمه الله مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک رحمه الله نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي. اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټې او وړوکي جومات ترمينځ توپير کوي په واړه جومات کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټ جومات يا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ١\١٩٢، المحلى لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، ځکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي-بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي يا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حديثونو کې راځي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګر که احتياط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تيرشي

ځيني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، لیکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغيره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا يصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ٢\١٧، ١٠)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (٢ / ٤٤٧):

دا حديثونه عام دي دجومات اوصحراء توپير پکې نشته، بلکې له عمرفاروق رضي الله عنه څخه نقل دي:

وَرَأَى عُمَرُ: " رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمربن الخطاب رضي الله عنهيوسړی وليده چې دستنويه مينځ کې يې لمونځ کاوه؛ نويوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې و ويل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر رحمه الله فرمايي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (١ / ٥٧٧):

ژباړه:

عمر رضي الله عنه په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري ولیدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به یې ستنو ته توندي کوله

د دې روایت په نقلولوسره د امام بخاری ﷺ موخه داده، چې صحابه کرامو ﷺ به په جوماتو کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشیداحمد ګنګوهی ﷺ په لامع الدراری: ۲۱۲ ،۵، کې لیکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخاری اشاربالترجمة الی عدم تخصیص السترة بالصحراء

ژباړه

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

یحیی بن ابی کثیر ﷺ وایي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک ﷺ ولیده، چې په مسجدحرام کې یې امسا ودرولې وه او لمونځ یې ورته کاوه.

(ابن ابی شیبة: ۳۱۰\۱.طبقات ابن سعد: ۱۱\۷، الاوسط لابن المنذر: ۷۹\۵)

نافع ﷺ وایي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر ﷺ به چې کله جوماتو کې ستن مونده نه کړه نوماته به یې وویل، چې ماته شاه راواړوه او کېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه:

ماابوسعیدولیده، چې د جمعې په ورځ یې سترې ته لمونځ کاوه

د لا ډېرتفصیل لپاره (فتاوی الدین الخالص : ۵۶۳\۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدرباني: ۱۶۱\۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طریقه

په خالص نیت یانې د الله ﷻ د راضي کولو په نیت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره باید دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تیار یې، چې دا یې اعلی درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته: خو پکار ده، چې له واره ځان تیارکړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تیارکړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تیار کړې او نیت دې هم صحیح وي ؛ نو بیا یو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغمه زموږ د پیغبر طریقه ده، ځکه که په یو نېک کار ته څومره هم چمتووالی ونیسي او نیت هم پکې ښه وي ؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طریقه نه وي ؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې الله ﷻ پرې انسان رانیسي ؛ نو دا چې له دې ځایه د سنت طریقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي یانې هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحیحو حدیثونو کې ثابته ده ؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځیر شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو سترې او الله ناراضه» نو پکار ده، چې نر، ښځې لویان او کوچینان په ټولو چارو کې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعدارۍ کوښښ وکړو او په ځانګړي ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی ؛ نو ایا د ښځو او د سړیو په لمانځه کې به څه توپیر وي او که نه ؟ راځئ، چې د دلایلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړیو په لمانځه کې توپیر؟

ځینې خلک د ښځو او سړیو په لمانځه کې دا توپیرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به یې تراوږو او پتون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کیڼه پښه څملوي او ښۍ پښه به ودروي او ښځه به تورک کوي[یانې پر کوناټو به کېني]او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسینه ږدي او داسې نور: نو دا به له حدیثو نه ثابت وي او که نه ؟ نو لوستونکي باید لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې یو یې بهرني احکام او بل یې دا خلي احکام بهرني احکام، لکه جَمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې یواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړیو او ښځو تر مینځ توپیرشته، ځکه په دې اړه صحیح حدیث راغلی دي

دویم ډول: د لمانځه دننې احکام دي: نو په دې اړه صحیح او غوره خبره دا ده، چې د سړیو او ښځو د لمانځه په کیفیت او هیئت کې هیڅ توپیرنشته، ځکه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ویلي دي، چې:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّ.

صحیح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ څنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړیو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول الله ﷺ د لمانځه طریقه الحمد لله د حدیثونو په کتابونو کې تفصیلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حدیثونه وروسته د هر رکن په بیان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه) په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به یې پر کوم ځای ترل؟ سجده به یې څنګه کوله؟ او قعده به یې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ. چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وایي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې یې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه یې له پتون نه لرې ساتله؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحیح حدیث په دلیل کې وړاندې کړي؟

یا که څوک دا وایي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبیرتحریمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي یا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي یاښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحیح حدیثونه په دلیل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې یې نه کړي؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحیحوحدیثونو په مقابله کې پر ضعیفو او موضوعي روایتونو باندې عمل وکړي او یا یواځې د علماوو پر بې دلیله نظرونو او قیاسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحیح حدیث نه دلیل پکار دی. دا چې د ښځو او سړیو د لمانځه د توپیر په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحیحو حدیثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپیر نشته؛ نو ولې له دې روښانه دلیلونو څخه مخ واړول شي؟

زه دلته په لنډو هغه دلیلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپیرپرنشت والي دلیل وي

د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرنشته:

لومړی دلیل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفي الادب المفرد (ص ٩٧، والدارمي(١|٢٢٩،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روایت دی، چې موږ ته مالک بن حویرث حدیث بیان کړی، چې موږ نبی کریم ﷺته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کریم ﷺ شفقت کوونکی و، کله چې یې ګومان راغلی، چې زموږ کور والاوو ته مینه پیدا شوې ده؛ نو له موږ نه یې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښې وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ویې ویل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شیان یې ذکر کړه، چې ځینې راته یاد دي اوځینې راته یاد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه یې کوم....ترپایه.

دا حدیث مبارک پر دې مسئله دلیل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپیر نشته. ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپیر وای؛ نو

رسول الله ﷺ به خامخا مالک بن حويرث او د هغه ملګرو ته بيان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته يې دين ورښوده

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير شته، ځکه هغه توپيرونه په صحيح حديثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړيو او ښځو د لمانځه ترمينځ د توپيرپه اړه داسې صحيح حديث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بيان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به يې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حديث نشته دی

دويم دليل:

رسول الله ﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حيواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي يو، چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاری مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (د کارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حديث او دا بحث وروسته تفصيلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدين الخالص ۸۲\۴.

نو له دې حيواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلې ده او دا سړيو او ښځو دواړو ته شامل دی. يانې څنګه، چې له دې حيواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حيواناتو ـ سپي او لېوانو ـ سره يې مشابهت راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم دليل:

عدم نقل دی، يانې که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمينځ توپير وای؛ نو رسول الله ﷺ به ارومرو امت ته د دې بيان کړی وای، سره له دې، چې هيڅ صحيح حديث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دين ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بيان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپيروای؛ نوهغه به يې هم بيان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دليل

امام بخاری ﷺ په خپل صحيح کې (۱۱۴\۱) او تاريخ صغير ص (۹۰) او ابن ابی شيبة په خپل مصنف کې (۲۷۰\۱) روايت کوي

عن مكحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ: «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روايت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړيو په څېر کېناسته او دا فقيهه ښځه وه

د امام ابوحنيفة له استاد ابراهيم نخعي ﷺ څخه نقل دي، هغه فرمايي «تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٢)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړيو په شان کېني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړيو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپير د نشتوالي په اړه د علماوو ویناوي

١. د امام بخاري ﷺ ٢ او دغه شان د امام ابراهيم نخعي ﷺ قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړی به په لمانځه کې یوشان کېني

٣ حافظ ابن حجر عسقلاني ﷺ په فتح الباری (٢٢٢/٢) کې ليکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١):

ژباړه:

داسې حديث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپير دلالت وکړي، حنفيان وايي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي

دا توپير يواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به يې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې، ځکه دا د ښځې لپاره ډېر ستراو پرده ده.

څلورم دليل:

قاضي شوکاني ﷺ ليکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نيل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه اوسړی یوشان دي او پر توپير

دليل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپيرباندې دليل نشته. وروسته بيا ليکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نيل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

له حنفيانو څخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دليل نشته

پنځم دليل:

علامه شمس الحق عظيم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې ليکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١)

ژباړه

په توپير د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولو کې دليل نشته او له حنفيانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دليل:

شيخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې ليکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه! چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځاى په اړه د حنفيانو مذهب دادى، چې سړى به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دى او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الاالبانى ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي او ښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته، چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دى او دا د ابراهيم نخعى وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړى يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبى للالبانى (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم ﷺ ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه:

که د ښځې لپاره جلا حکم واى؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه واى غافله شوى

المحلى: ٣\|٣٩) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

٩- د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينى حنفي په عمدة القارى شرح صحيح البخارى کې د دې روايت لاندې، چې (ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبّ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِي وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښى پښه به ودروي او چپه پښه به

وغوړوي او پردې نخعي، ابوحنيفة او امام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحيح البخاری للعينی: ٦\١٠١، وحاشية على البخاری : ١\١٤٤، للشيخ احمدعلى السهارنفوری)

١٠_دغه شان په فتاوی الدين الخالص ٨٧\٤ ، ٨٤ کې

١١ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ١\١٩٥، ١٨٨) کې

١٢ حافظ محمدابراهيم سلفی رحمه الله په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکې ده، چې د سړي او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته. هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده، قعده، تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوی په دليل کې قياس پيش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي؛ نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوی وواېي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ؛ لکه دا روايت بيهقی ٢\٢٢٢، مجمع الزوائد ٢\١٠٣، مصنف عبدالرزاق ٣\١٣٨، ١٣٧، ابن ابی شيبة ١\٢٧٠. کې ذکردي همدغه راز ځينې نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقدارو و. چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړي: نو هغه دې فتاوی الدين الخالص (٨٥\٤، ٨٤)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړي په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه ؟هو! کولای يې شي او دا يو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهي په ځينې کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعې لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول. چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي، په دې طريقه د ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک. چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګڼي: نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوی سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعې لمونځ نشي کولای. بلکې هغوی د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين (٢\٣٧٢)کې هم بيان کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غیر له کراهت څخه جائزدی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي

اول دلیل: سنن ابی داود (۱|۸۷)، رقم ۵۹۱، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةَ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (۱ / ۱۶۱)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روایت دی، چې نبي کریم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وایې: ما ورته وویل: ای د الله رسوله!ﷺ ماته د جهادکولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانوخدمت به کوم، کېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: په کورکې کېنه الله ﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وایې؛ نو دا شهیده وه راوی وایې دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ څخه یې په کورکې د یوه مؤذن نیولو اجازه وغوښته؛ نو اجازه یې ورته وکړه... حدیث تر پایه ولوله.

او د دې حدیث سند حسن دی (انظرصحیح ابی داود: ۱۱۸|۱، رقم ۵۹۱)

د ابوداود په بل روایت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (۱ / ۱۶۲)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن كمافى صحيح ابى داود: ۱|۵۹۲، و ارواء الغليل: ۲|۳۱، للالبانى

ژباړه:

نبي کریم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره یې مؤذن هم مقررکړ، چې دې ته به یې اذان کاوه او دایې ورته حکم وکړ، چې خپل کور والاته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وایي: ما د هغې مؤذن ولیده، چې ډېر بوډاوه.

دا حدیث په نوروکتابونو د حدیث کې هم شته اوګوره:

المنتقى لابن الجارود ص: ۱۲۲، رقم: ۳۳۳، دارقطنى مع التعليق المغنى: ۱|۴۰۳، السنن الكبرى للبيهقى: ۳|۱۳۰، والحاكم: ۱|۲۰۳، واحمد: ۶|۴۰۵، وابوعلى الصواف فى حديثه: ۸۹، و محمد بن نصرالمروزى فى قيام الليل ص: ۱۶۲، و نصب الرايه: ۲|۳۲، ۳۱، و غيرهم)

علامه شمس الحق عظیم ابادی رحمه الله د دې حدیث په شرح کې لیکي له دې حدیث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتې کول او د دوی جمع کول صحیح او ثابت دي په امر د رسول الله ﷺ باندې اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

۲: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۳۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاکم : ١\٢٠٣، وله طريق اخررواه عبدالرزاق فی مصنفه: ٣\١٤١،
وفی المحلی: ٣\١٣٦، والبیهقی: ٣\١٣١)

ژباړه:

عطاء له عائشې ؓ څخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتې کوله: نو په مينځ کې به يې ودريده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (٣ / ١٤١)

(قال النووی فی الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنی: ١\٤٠٤)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دی، چې عائشې ؓ به دوی ته به يې د فرضي لمانځه امامتې کوله او په مينځ کې به يې ودريدله (ياني د سړيو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودريدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودريده).

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتي به يې کوله: نو د دوی سره به ودريدله.

وله طريق اخر رواه ابن حزم فی المحلی : ١٣٦\١

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتْ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسَطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلی بالآثار (٣ / ١٣٦)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دی، چې عائشې ؓ به دوی ته د ماښام د لمانځه

امامتې کوله ؛ نو په مينځ کې به يې ودريدله اوپه زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړی دی، چې له ابراهيم نخعي څخه روايت دی. عائشې ؓ به ښځو ته امامتې کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشې ؓ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځولپاره امامتي کولای شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولای شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودريدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړی زړه د اخلاصه... يا نو يت... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي:

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

[الانعام: ٧٩]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ ننبه او څرک نشي تر سترګو کېدای؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دی ياني په دې فکر لمانځه ته ودريدل پکار دي

البته په صف کې د ودريدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (١ / ٥٣٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

ای الله ﷺ ما ته هغه غوره څه راکړه، چې ته یې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روایت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سړی یې د فضائلو په درجه کې ویلای شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار یا څه دعاګانې نه دي راغلي

د لمانځه لپاره نیت کول فرض دي (یاني لمونځ کونکی به ارومرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي)

پر دې خبره دا حدیث دلیل دی

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نیتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ویل، چې نیت مې کړی او نیت کوم، چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي، دلیل پرې دا دی، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځکه رسول الله ډېر زیات لمونځونه کړي دي او د هیڅ لمونځ لپاره یې په ژبه هیڅ ډول الفاظ نه دي ویلي، بلکې په زړه کې به یې د لمانځه لپاره نیت کاوه.

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نیت ویل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوی په ژبه د لمانځه لپاره نیت ویلی وي

که چیري په ژبه نیت کول مستحب یاغوره عمل وای؛ نورسو ل الله صلی الله علیه وسلم، صحابه کرامو او د دین مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدیر شرح الهدایه (۲۳۲/۱)، مرقات د ملا علي قاري (۹۵/۱) کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځینو حدیثپوهانو ویلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحیح او نه په ضعیف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پیل کې په ژبه داسې ویلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعینو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوی دې داسې کار کړی وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به یې وایه او دا نور لفظونه ویل بدعت دي

دا چې په ژبه د نیت ویل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه یې پرې حکم کړی دی دغه شان له صحابه کرامو او تابعینو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بیا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، یاغوره عمل وایي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دی، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د یوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو ته خير شئ

امام ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين ۳۹۰ کې ليکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (۲ / ۳۹۰)

مطلب دا، چې عدم نقل دليل دی خکه که داکار رسول الله عليه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه ووا او دسنتوبه يې زيات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۱/ ۹۵) کې فرمايلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (۱ / ٤۲)

ژباړه

پر ژبه د نيت ويل روا نه دي، خکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې يې هم وي

شيخ عبدالحق دهلوي فرمايي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترک

د رسول الله ﷺ خبره منل، لکه چې په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د يوکار(تعبدا) ياني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات [۱/ ۳۲] الردالمختار [۱/ ۲۷۹] کې هم دي

محدثين وايي په ژبه د نيت ويل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند او نه په ضعيف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکاردي، چې کله د يوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند سره او نه په ضعيف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعينو څخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېداى شي؟

بلکې حقيقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نيت ويل يقيني بدعت دي د لا ډېر تفصيل لپاره د لاندينو کتابونو مطالعه کول پکاردي

الدرالسنية [۴/ ۲۷۵] کې دی، چې څوک تلفظ په نيت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهی پر بنسټ دی

دغه راز اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (۱/ ۱٦۳] زادالمعاد (۱/ ۱۹٤] يا (۱/ ٦۹] اعلام الموقعين (۲/ ۳۹۰](۲/ ۳۷۰] فتاوی ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (۱/ ۱۷۸) تلبيس ابليس ص (۲۵۳، ۱۳۸) السنن والمبتدعات ص (۵۳) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (۱/ ۲۳۲) مرقات (شرح مشکوة (۱/ ۹٦، ۹٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (۲۹۵) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (۱/ ٤۵۹) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (۱۸/ ۲٦۲)(۲۲/ ۷٦۳، ۲۳۷) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (۱/ ۱۵۹) معجم البدع ص (۳۱۳) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نيت ويل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعينو څخه ثابت نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د کنز په حاشيه کې(۲۱/۱) ليکلي دي، چې ››بل هی بدعة‹‹ یاني دابدعت دی او څوک. چې په ژبه د نیت ویل لازم ګڼي؛ نو دهغوی دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ویلي دي، چې په ژبه نیت ویل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه کرامو رضي الله عنهم او نه له تابعینوڅخه نقل دي، بلکې دا کار بدعت دی

مکتوبات ص ۷۳) مکتوب نمبر ۱۸۶) دریمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وایي

په دې اړه وګوره اپکے مسائل اور...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا کې) ص (۱۱۲) (۲۹ رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ کړې. لکه چې د مسیئ الصلاة په حدیث کې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ کړه، یا ټول په ټوله متوجه شه

چې سینه او پښې دې دواړه متوجه وي، څکه که پښې لرې کړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حکم خلاف هم راځي چې:

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبيﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، یا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ

ټول مخونه د کعبې لور ته واړوئ

لسمه مسئله په صف کې جوخت ودرېدل

په لمانځه کې به کوږ نه ودرېږې او چې پښې دې سمې کړې: نو ټول صف به سم شي که په جمع کې وې ؛ نو جوخت جوخت ودرېږې، څکه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږې

(كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ) (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت کړئ، لکه چې قله يې پرې لګول شوي وي

په منځ کې فرجه نه وي، لکه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

یانې د شیطان لپاره پکې تش ځایونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه کې راننویستل او دا يې داهلحديثو مسئله کړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې کول دا د ځينو خلکو عادت جوړشوی دی، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالکي، په ټولوکې شته، دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي کتاب شامي کې يې ليکلي دي، چې په صف کې جلاجلا ودرېدل مکروه تحريمي دي، څکه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي (یانې الله ﷻ به یې له خپل رحمت څخه جلاکړي)

وایې

داسې وعیدونه یواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احادیث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپکان کړی دی، په هغه دورکې وایي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو(كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالقَدَمِ بِالقَدَمِ) د ابوداوود په روایت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روایت دی قدم له قدم سره یوځای کول. پړکی له پړکي سره یوځای کول او زنګون له زنګانه سره یوځای کول؛ نو هغه وایې اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پیداکړه (ولومددت الی احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس)که ته داپښنه یوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر پښې (لتې) وهونکی قچر تښتي

چې ته وروړاندې شې، هغه به لته ووهي، چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

داروایت یې په التعلیق المغني کې (چې د دارقطني حاشیه ده) نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظیم ابادي ورسره لیکلي دي دا خو د هغه زماني خبره وه، زموږ زماني ته راشه، چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية (د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي) هغه پکې دا ویلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی، چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي، ځکه ځینې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدین والا شي، بیا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي، یا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې، بیا پرېشان ولاړ وي او خشوع یې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکلیف کېږې او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف یواځې په دې کې دی، چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځینو علماوو نظر دادی، چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققینو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل (یانې پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول) واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلائل دادي

اول دلیل امیرالمؤمنین في الحدیث رئیس المحدثین امام بخاري په خپل صحیح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) یو له بل سره د اوږو او پړکو پیوسته کولو باب

بیایې وروسته د انس حدیث راوړی دی، چې فرمایي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّى أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِى ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ، ځکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ﷺ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلى[٢/٣٧٥] کې فرمايي:

پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي: مابه خپل ټول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالی ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشاني) رواني. نعمان بن

بشيرفرمايي: ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوږې سره اوخپله ګوډه به يې دملګري له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکي سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، ځکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی، حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړه.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پرې پاتې شوی دی)

٣ ـدريم دليل

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندې جوړوي موږوويل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛نووه يې ويل چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي ماناده تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوال باندې قلايي لګېدلي وي

اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ۲۲۷/۲]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر_رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ :

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِى إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ۹۷/۱، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دی چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والی راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفااوقطع صفاځه حقيقت دی؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالی به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي ځکه دا قسم وعيدونه د ېرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دی، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوپښې لګېدلي وي. څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوی نه واجب پاتي دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دی راغلی، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي. بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلى ۳۷۹/۱]مصنف عبدالرزاق ۵۷/۲]عون المعبود ۲۵۰/۱]سلسلة الاحاديث الصحيحة ۳۸/۱، رقم ۳۲]فتح الباري ۱۲۷/۲] فتاوی الدين الخالص ۲۴۹/۵] المجموع شرح المهذب ۲۲۲/۴، ۲۲۵] الدرالمختار: ۳۸۲/۱]کې اوګوره،

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر: ۱۴۲/۱]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدي نه اودرېدل ګناه کبيره ده، ځکه د ېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دې امله ټولومسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولوکوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فی العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده، په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووی(۳۰۵\۳)کتاب الاجماع لابن المنذرص(۲۹)فتاوی الدين الخالص(۲۹\۴)کې ذکردی

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دین کې تفریقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طریقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه پکې ولې پیداکړو، چې دا زموږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو ؛نو دغه ټولې طریقې بیا زموږ مذهب دی، کله به پر یوه طریقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طریقه ده او د اسلام په مذهب کې بیا دغه ټولې طریقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمدرسول الله ﷺ نه په صحیح سند سره ثابت شي او کله چې په صحیح سند سره ثابت شي ؛نو بیا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتیا نشته یواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام یې پخپله محمدرسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه ښه قوي حدیثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحادیث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې یې راوړي دي، چې رسول اللهﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبیه تر اوږو پورې یې لاس اوچت کړه

په دې کې دریمه طریقه هم روا ده، هغه دا چې د یخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي؛نو په داسې وخت کې ترسینې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روایت دی، چې وائل بن حجر د یخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځایه اوچت کړ ی دی او د رفع الیدین دا طریقه غلطه ده، چې ځینې خلک لاس تر سینې هم لاندې پورې اوچتوي، دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] اللهﷺ [illegible] کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بیانول پیل کړو ؛نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصیلي او ضروري احکام یې دي: خوهغه اوس نه بیانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت یې دادی، چې دا داللهﷺ د نبي طریقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طریقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنیا شاته غورځول اللهﷺ ته توجه پیداکول دا پکې ستر حکمتونه دي: خو دغه خبرې پرېږده ؛نو لاس به تر دغه ځایه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په یوه کمزوري روایت کې راغلي دي او دغه صحیح حدیث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سینه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به یې همداسې سینې ته راکوزوې اوکه سرې یې یو ځل زوړند کړي، بیا یې را اوچت کړي دا دواړه طریقې روا دي: خو ځینې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بیا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سینې ته لاس راښکته کړه دا بالکل صحیح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طریقه به وکړې لاس به کېږدې صحیح حدیثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کاردی ؟

که دالله نبي راته وایې چې پر زنګنونو یې کېږده: نو هلته به یې ږدو اوکه راته وایې، چې پر نامه یې کېږده: نو هلته به یې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقیقت کې څنګه وي هسې به یې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل: نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي، چې هغه هم کمزوري روایتونه دي، یو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته هغه وایي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه چې د الله د نبي طریقه به وای ؛خو دا حدیث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه دی او منکر روایت دی، ځکه په سند کې یې زیاد بن زائد مجهول راوي دی او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث دی؛ نو دا حدیث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دویم روایت چې هغه ځینې خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې ثابت کړي، هغه په ابن ابی شیبة کې راغلی د وائل بن حجر روایت دی، هغه وایي چې ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر چپ لاس تر نامه لاندې کېښود، دکومو علماوو، چې تحقیق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه شوي، چې دا روایت صحیح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی پکې ثابت نه دی، ځکه چې دابن ابي شیبة صحیح نسخې، چې په بېروت او مدینه کې چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې، په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی

نشته، بلکې دا ټکی د کراچۍ په هغه چاپ کې دی، چې دائرة المعارف چاپ کړی دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی دی؛ خو بیا هم وایي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی من بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل نه دی، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ:

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکی ورسره نشته؛ نو دا دلیل دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې ناسمه ده. له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځینې خلک وایي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هېڅ صحیح حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[١٠٢]مخ کې، امام مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلاَةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حكم كېده، چې په لمانځه كې دې سړى ښى لاس پر لېچي باندې كېږدي.

دا امر به چا كاوه؟نبي ﷺ! خلک څوک ول؟صحابه؛ ياني صحابه وو ته داحكم شوى دى، له دې امله لاس كېښودل له واجباتو څخه دي، كه چا لاسونه زوړند كړه دا بدعت دى، دا په سنت كې چېرته نه دي راغلي، څوک چې يې سنت ګڼي هغوى تېروتي دي، ځكه دا چېرته سنت كې نشته، لاس كېښودل ضروري دي، دا د بخاري روايت دى، ښه صحيح دى، د دې حديث مانا په نسايي كې راغلې ده، دوائل بن حجرحديث دى هغه داسې وايي، چې ما نبي ﷺ وليده، ښى لاس يې پر چپ باندې كېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې يې لاس كېښوده.

ياني درېواړه په يوه ځل مراد دي دا حديث او د بخاري حديث دواړه يوه مانا لري: خو الفاظ يې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طريقه كېږدې او بې تكلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښكته كېږي؛ نو صحيح حديث هم په لاس راغى او د لاس ايښودو ځاى هم معلوم شه

(دويم نمبر)حسن حديث درې څلورروايته دي، چې په مجموعي طريقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حديثو د اصولو په لړ كې سړى كوي، دلته يې اوس نه شو كولاى؛ خو ان شاءالله حسن حديث دى همداشان د قبيصة بن هلب روايت، چې مسند احمد راوړى دى:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبيصه بن هلب له خپل پلار نه روايت كوي، هغه وايي. ما نبي ﷺ وليد، چې له ښي او كيڼ لوري به راګرځېده، همداشان وايي، چې ما نبي ﷺ وليد، چې لاسونه به يې پر سينه كېښودل او يحى. ښى لاس پر كيڼ لاس د مړوند د پاسه كېښوده.))

په دې كې دادي، چې نبي ﷺ به ښى لاس پر چپ لاس باندې كېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روايت مسند احمد راوړى دى او رجال يې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پكې دى خپله راغلى دى، يحيى بن سعيد القطان پكې دى، سفيان پكې دى سماک بن حرب پكې دى، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبيصة بن هلب صحابي دى هغه پكې دى قبيصة پكې دى دا تابعي دى د صحابي زوى دى اويا يې شاګرد دى او دوه علماءكرامو د هغه توثيق كړى دى او د دې حديث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حديث دى او له دې امله كه پر مړوند باندې چېرته لاس كېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلى دى بالكل په مرى كې يې كېښودل هم غلوفى الدين ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) يانې اې مومنانو په دين کې غلومه کوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝

راغلي دي؛ نو د ((وَانْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدک علی النحر (پرمرۍ لاس کېږده)) دا د قرآن کريم د آيت تفسيرنه دی، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوی دی؛خو سند يې ضعيف جداً دی کمزوری روايت دی.

دا هغه نه دي ويلي. بلکې د ((وَانْحَرْ)) مانا ذبح کول دي او د قرآن ناسم تفسير کول نه دي پکار، الله رب العزة پر دې امر نه دی کړی، چې لاسونه پر مرۍ کېږدئ دا د قرآن مطلب نه دی ؛ نو دا په مرۍ د لاسونو کېښودل تکلف دی او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پکارداده چې سړی پرسينه لاس کېږدي، په دې کې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې کېږدي بلاتکلفه. يانې مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره، پدغه ځای کې

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه:

لومړی حديث:

عن وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (١ / ٢٤٣)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دی، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وکړه؛ نوښي لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه کېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ٣١٤/١)والبيهقي في سننه: ٣٠/٢)من طريقين عنه

يقوی احدهماالآخرکماقال الالباني في کتاب الجنائزص: ١١٨)

دې حديث شريف کې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه کې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دی، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ٨٨) کې دا حديث صحيح کړی دی، دغه شان په کتاب الجنائزص ١١٨)کې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذکر کړي. چې يو شاهد يې بيهقي (٣٠/٢)کې په دوو طريقو سره راغلی الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه کوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند کې مرفوع حديث روا ړی دی، چې په هغې کې هم دا ذکر دي، راويان يې ټول ثقه دي. يواځې په قبيصه راوي کې يې اختلاف دی، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي، امام الباني فرمايي:

فمثله حديثه حسن في الشواهد. داسې حديث په شواهدو کې حسن وي کتاب الجنائز ١٨٨)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي، لکه دا حديث طبراني (٢٢ / ٥٠) ابن عدي (٢١٢٢/٢) بزازرقم (٢٢٨) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دی.

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي، لکه هغه حوالې په لاندې ډول دي

١: امام الباني، لکه دده عبارت مخکې ذکرشو.

٢: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (٣٣٩) کې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليکلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دی،

٣: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (٢٠٠) کې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زی حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل کې

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی

دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:

د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له ښي او کينې لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، دهلب روايت دآثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي

داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.

نيل المرام شرح بلوغ المرام (۱/۲۱۷)

۵ په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (۲/۳۰) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:

۶ ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.

۷ امام ابن حبان هم صحيح کړی دی

۸ امام نووی هم په المجموع کې صحيح کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد کې صحيح کړی دی

۱۰_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۱/۲۱۵) کې فرمايي دا حديث صحيح دی.

۱۱ ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (۱/۲۱۲)

۱۲ شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرقص (۲۷) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره

تحفة الاحوذي (۱/۲۱۵) ابکارالمنن ص (۱۰۷)

۱۳ مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس ترلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړي دي او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمد کې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (۱/۴۵۷)

۱۴ په عين الهدايه شرح هدايه کې دي (۱/۴۵۰)، چې په سينه باندې د لاس ترلو حديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: " قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ۱/۱۹٤)

ژباړه:

له وائل بن حجر څخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبي ﷺ لمونځ وڅارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه.

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باند ې کېښودل سنت طريقه ده، څکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړونډباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (۱۰۲/۱) او موطا (۱۴۳/۱) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدي؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکېنې حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

۳: دريم حديث: په ابوداوودکې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (۱ / ۲۰۱)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (۷۵۹) صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماووپه نزد دليل اوحجت دی، څکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(۷۰/۲)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې؛ خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (۲۱۲/۲) فتاوى الدين الخالص (۹۴، ۱۰۱/۴) تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

۱: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

اى زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين ۴/۱)

۲: علامه صنعاني په سبل السلام(۲۵۹/۱)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحديث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دليل دی او ځای يې سينه ده، چې له دې حديث نه څرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهيم المسائل (۲۹۷/۴) کې ليکي

پر سينه باندې لاس تړل، تر سينې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روايتونو کې موجود دي: خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سينې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سينه باندې لاس تړل يا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولانا ابوالحسن مبشراحمد رباني ليکي:

په لمانځه کې لاسونه دسينې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحيح حديثونونه (داطريقه) ثابته ده او تر سينې نه لاندې لاس تړلو والاحديثونه نهايي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني ميں: ۱/ ۱۲۷، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائيه (۴۵۷/۱، ۴۴۳) کې ليکي:

چې په سينه باندې دلاس تړلوحديثونه په صحيح ابن خزيمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کريم ﷺ په لمانځه کې پرسينه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروايت هم حسن دی.

يادونه:

که څوک ووايي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سينې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وايي، چې دا په بخاري او مسلم کې

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سينې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په ځنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طريقه باندې ياني لاس پر ځنګل کېږدې؛ نو خپله لاس پر سينه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال،

۶: مشهورصوفي ميرزا مظهرجان جانان شهيدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

دوست رابرسينه می بستند وفرمودند که روايت راجح است از روايت زيرناف.

ياني هغه به په لمانځه کې لاسونه دسينې په برابرتړل او هغه به فرمايل، چې پر سينه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روايتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روايتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشيديه ص (۳۰۹) د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص (۹۷) للشيخ يونس دهلوي رحمه الله

۸: شيخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص (۱۵۷)

۹: علامه الباني رحمه الله په ارواء الغليل کې (۲) کې هم ويلي دي، چې پرسينه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزيه

احناف يو استدلال په حديث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شيبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ وليده چې ښی لاس يې پر کيڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده ددې حديث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وايي:

چې د احنافو تر ټولو نه ورومبی دليل د وائل بن حجر دا روايت دی، چې ابن ابي شيبة راوړی دی، هغه وايي: ليکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روايت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوکې نشته دی او که چېرته څوک د ځينو نسخوحواله ورکوي، چې د ابن ابي شيبة په ځينو نسخوکې دا لفظ شته؛ نو بيا هم، چې دغه زيادت په ځينو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روايت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځينو نسخوکې (على صدره)، په ځينو کې ((عند صدره)) په ځينو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روايت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هيڅا لپاره هم له دې حديث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حديث درجة شيخ محمدحيات سندي حنفي داسې ليکي:

چې زموږ احناف په دې حديث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حديث کې ډېر کلام دی او بيا يې د دې ډېرلاملونه بيان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) يانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حديث کې موجود وای؛ نو بيا پخوانيو احنافو ددې حديث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حديث د وائل بن حجر ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په يوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حيات سندي حنفي.

لنډيز:

دا چې د وائل بن حجر په حديث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روايت نور تفصيل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعليق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغيره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دويم دليل:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١١٧/١، والبيهقي: ٣١/٢، وابن ابي شيبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحديث:

دا حديث ضعيف جدا (سخت ضعيف دی) او ددې حديث ضعيف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثينو سره ضعيف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمايي: دا منکر الحديث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سند کې زيادبن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (۲۸۲/۱) الدرايه على هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سند کې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۷۰/۲، ۲۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه ترل

لکه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱) کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي، امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) کې هم ليکلې ده.

همداشان امام بيهقي وايي:

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (١ / ٣١٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يوازې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (٦٩/٢)

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل. لکه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دویم

له ابو مجلز نه خو پر سینه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي ؛ نو پر سینه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه. ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه ‹ابکار المنن ص ۱۲۳› وګوره.

همداشان له ابراهیم نخعي نه. چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربیع بن صبیح او هغه سئ الحفظ راوي یانې حافظه یې بې کاره ده او ضعیف دی. په دې اړه ‹التقریب لابن حجر، وابکار المنن ص ۱۲۳›

امام ابن حبان فرمایي:

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع فى حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربیع بن صبیح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمارو. د ده کور به د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچیو په څېر و؛ خو حدیث یې مسلک نه و یانې په حدیثو کې یې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روایتونو کې وهم پېښېده یانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې، چې په ناشعوري توګه به منکر روایتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا یواځې روایت وکړي ؛نو زه له هغې نه دلیل نیول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان : (٦/٢٩٩)

همداشان امام یحی بن معین رحمه الله او امام نسایي دا ضعیف بللی دی

(المغني في الضفاء(١/٣٤٧، شمېره ٢٠٩٦)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهیم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعیف دی. احناف پر دې سربېره په دې اړه ځینې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعیف دي او ځینې خو یې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصیل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمایي

تنبیه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت فى السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سینه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بیا لیکي:

و خلافه اما ضعیف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طریقې خلاف یا کمزوري او یا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ٨٨)

علامه بدر الدین عیني حنفي رحمه الله د صحیح البخاري شارح لیکي:

و یستدل علماءنا الحنفیه بدلائل غیر وثیقه.

ژباړه:

زمونږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روایتونو څخه استدلال کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابکار المنن: ص: ١١٨)

همداشان ابن امیر الحاج د منیة المصلی شارح او ابن نجیم د بحر الرایق لیکوال فرمایي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنَ الْبَدَنِ إِلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (١ / ٣٢٠)

ژباړ:

په سنتو کې ښی لاس پر کیڼ لاس کېښودل ثابت دي او د ځای ټاکلو په اړه (چې لاس به پر کوم ځای ږدي) د وائل بن حجر له دغه ذکر شوي روایت پرته بل کوم روایت ثابت نه دی.

البحرالرائق: ٣٠٣/١، ابکارالمنن ص(١١٩) د پیغمبر لمونځ (١٩٥)

دې باره کې نور تفصیل په فتاوی الدین الخالص (١٠١/٤، ٩٤) کې کتل پکار دي

دغه شان ابکارالمنن للمبارکفوري تفصیلا ارواءالغلیل (٦٩/٢)احکام الجنائز للشیخ الالباني ص (١١٧) و صفة صلاة النبي ص (٨٨) آپ کی مسائل اور ان کا حل قران اورسنت کی روشني مين (١٢٥/١) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ١١٠، شعبان ١٤٢٤هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي.

بیا چې دې لاس کېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځایونو ته کتل روا دي یو خپلې مخې ته کتل، یاني امام کتل، چې هغه ته ګورې او دا په ډېرو حدیثونوکې راغلي دي، چې امام ته کتل یاني خپلې مخې ته کتل روا دي؛ خو غوره او افضله طریقه داده چې د سجدې ځای ته ګورې، لکه پر دې

اړه لاندینی حدیث ګواه دی، چې نبي ﷺ انس ﷺ ته فرمایي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الكبرى للبيهقي (٢ / ٤٠٣)

ژباړه:

ای انسه! د سجدې ځای ته ګوره.

یاني د سجدې ځای ته ښکته ګوره، په دې کې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ)) کې علماوو یوه مانا دا کړې ده، چې اخوادېخوا نه ګوري، ښکته ځمکې ته ګوري؛ نو په دې طریقه به ستا لمونځ پیل شي.

دا خبره له یاده مه باسئ، چې په لمانځه کې یو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛ نو بیا به کارونه کوې اواذکار به وایې، ذکر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې.

په دې ځای کې شپږ اوه ذکرونه راغلي دي د دې جمع کول روا نه دي، ځکه د الله نبي په دې ځای کې دغه ذکرونه نه دي راجمع کړي؛ نو کله یو وایه او کله بل، په ډېرو اذکارو یادولوکې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې یواځې یو ذکر دې راټینګ کړی وي او هماغه د تل لپاره وایې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه درې ورې کېږي.

لومړی ذکر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبی ﷺ ویلی ده، په صحیح حدیث کې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ﷺ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي روايت ته خير شئ؛

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢١٠)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حديث بيان کړی دی. هغه وايي، چې معاويه موږ ته له اعمش نه. هغه يې له ابراهيم نه او هغه يې له اسود نه. اسود وايي: چې عمر ﷺ به کله لمونځ پيلاوه، ;نو په لوړ غږ به يې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روايت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه ياني خلکو ته يې تعليم ورکاوه چې ګورئ په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وايي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعيف حديث کې دي او يا وايي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ يې کوي

ياني دا دعا شته او په فرضو کې. چې يې وايي: نو داسې به وايي «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغير سره په لاندې ډول دی

دويم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفاظ زياتول

دا ذکر امام ابوحنيفة ﷺ امام احمد ﷺ غوره کړی هم دی او وايي، چې دا په لمانځه کې ډېر ويل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وايو غوره کول يې هم صحيح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ويل يې پکار دي؛ خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا يو ذکر به وايي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی. چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا يو ذکر يې راکلک کړی وي. سره له دې. چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ويل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

درېيم ډول

د صحيحين په قوي حديث کې دي هغه دادی. ابوهريرة ﷺ وايي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه

ای د الله ﷻ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پيل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې، ته څه وايې؟ هغه ﷺ وفرمايل زه پکې داوايم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ».

دا ډېره بهترينه او خوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته يې تعليم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا يې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بيانول پيل کړو ;نو درې ورځې به هغه ونيسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سرې سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو کې ويل کېدای شي.

لومړی مقام: تر فاتحې له مخه ياني د سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ... پرځای.

لکه انس ﷺ وايي، چې يوصحابي راغی او نبي ﷺ په جمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډۍ پرې لګېدلې و، څوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي؛ نوله خولې څخه يې دا ذکر په زوره غېراختياري راووت، هغه الله اکبروکړ اوداسې يې وويل:

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

ترپايه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابي وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډۍ راباندې لګېدلې و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ٤١٩)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکې او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داکلمات خېژوم اوبل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چې يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: تر رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وروسته **حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ ويل**.

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبیﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبيﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا کلمات لومړی لیکي

نو په دغه مقام کې دومره راغلي دي يانې څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم يو به لومړی دغه کلمات ليکي. اوس زمونږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ويلو سره سم له واره ((الله اكبر)) كوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره ګټې نه سړي بې برخې کېږي، نه يې امامان وايي او نه يې مقتديان. اكثر امامان هم په دې ځای کې دامام ابوحنيفة﵀ پر يوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس يواځې ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووايي، بيا غلي ولاړ وي؛ نو درز الله اكبر کوي، دا څومره لوی تاوان دی، چې زمونږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دريم مقام: په لمانځه کې د پرنچي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حديث دی

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٥٥)

ژباړه

«په رسول الله ﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنچی مې وکړ: نو دغه پورتني الفاظ مې وويل، نبي ﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ يې راواړاوه او ويې فرمايل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره يې درې ځلې تکرار کړه :نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وويل. چې ای د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبي ﷺ وپوښته، چې څنګه دې ويل. ماورته دغه کلمات وويل :نو رسول الله ﷺ وفرمايل. چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده، په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې کوم يو به يې بره وړي»

په دې کې دا الفاظ زيات دي، ځيني علماء هغه حديث او دا يو کوي؛ خوظاهر دا ده، لکه چې له احاديثو نه معلومېږي، چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول الله ﷺ چې سلام واړوه وه يې ويل داخبرې چاکولې؟ ټول چپ شول چاشيطانه هم نه کوله دوه درې ځله يې بيا هغه صحابي خپله وويل. چې ماکولې، نبي ﷺ وويل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماوليدل چې دا ذکر يې بره اوچتاوه، له دې حديث نه دامعلومېږي، چې د پرنچي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوپه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ويل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوي، چې ((يرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دی؛ نو په دې درېيو مقاماتوکې دا ذکر راغلی دی. چې يو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځای لنډ ذکر((اَلْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراويحوکې ډېر په کار راځي بل د تادې پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکارراځي، کله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر: د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېگا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وایي نبي ﷺ به چې کله لمونځ پیلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به یې لاندېني کلمات ویل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (٢ / ١٢٩)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٤٨٥)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحیح حدیث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که چېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وایه ؛ نو دې مقام کې تقریباً شپږ اوه ذکر ه راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زیات دي، په ځانګړي ډول په تهجدوکې.

ابن عباس رضی الله عنهما وایي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندېني کلمات به یې پکې ویل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (٢ / ٤٨)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره یي وایي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بیا په تهجدوکې ویل شوې ده، ځینې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځینې په فرض لمونځونو کې لېده دا ، چې په دې ځایونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وایه، له هغې نه، چې اوزګار شوې، بیا به اعوذ بالله ووایې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللّٰهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللّٰهِ)) درې څلور کلمې دي:خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا يکې کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه يواځې «أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړي. يا دواړه جمع کړه ورسره. يا دواړه ترې لرې کړه او يا دا يو ترې لرې کړه يا دا بل اولنډ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په يوه مرسل روايت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ويلای شې : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حديث ډېر قوي دی او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځينې وايي. چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي. چې دا په هر رکعت کې لوستل اړين نه دي. بلکې يواځې په لومړي رکعت کې يې لوستل اړين دي د لومړي نظر پلويان امام شافعي ﷺ او بيهقي له ابن سيرين ﷺ څخه هم نقل کړي، چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبری: ۲\۳٦)

همداشان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ۳\۳۲٦)

خو امام عطا ﷺ، ثوري ﷺ، او امام ابوحنيفه ﷺ بيا داسې نظر لري، چې

نه يواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وايي او په هر رکعت کې يې لوستل نشته. او دوی دا دليل وړاندې کوي. چې په حديث کې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

يانې نبي ﷺ به په دويم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واره به يې فاتحه شروع کوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (۱۷۲) کې له دې حديث نه داسې ځواب کړی دی، چې په دې کې تاويل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکته ده، يانې د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به يې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګوندې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده يانې معلومه سکته واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بيا : خو پکار وه، چې داسې يې ويلی وای (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ۝۹۸

پر دې دليل دی، چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل پکار دي : خو دا استدلال بعيد دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړی عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي، بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت ؛ نو د دې خبرې اړتيا نشته، چې موږ له عمومياتو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتيز لمانځه څلور واړه رکعتونه د يو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دی او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو ؛ نو بيا كه څوک قراني دعاګاني لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دی، چې تعوذ ووايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول اللهﷺ نه تعوذ نه دی ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني ؒ د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (۳\۱۰۱) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم ؒ په زادالمعاد(۱\۲۳۴) كې ذكر كړی دی، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد ؒ نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دی ؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دی، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرةؓ ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړی او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه څكه بس ده. څكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت يانې چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلی دی ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد ، تهليل او پر نبيﷺ درود راغلی دی، بيا فرمايي:

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (۱\۱۳۳) كې سيد سابق هم ذكر كړې ده. والله اعلم. په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(۴\۱۱۲).

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په څانله لمانځه كې به يې هم وايي، څكه چې د فاتحې ويل پر ټولوضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او داحنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شی دی: نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [يانې]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يواځې په دې كې د ى. چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لنډون سره به يې ووايم. چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړی نظر په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، څكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابرؓ حسن روايت دی، چې رسول اللهﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (۱ / ۲۷۷)

ژباړه:

د چا چې امام وي (يانې په امام پسې ولاړ وي)؛نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی.

او عبدالله بن عمر، زيدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځينو نورو صحابه وو ويلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (۲ / ۱۶۰)

ژباړه:

له امام سره يوځای قراءت نشته.

نو د دې علماء کرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به يې وايي؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي. لکه وروسته داخبره لړ تفصيلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دويم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به يې نه وايي او په سري لمونځونو کې به يې وايي او په جهر کې به امام ته غوږ ږدي او په پټ لمانځه کې يې خپله وايه. لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته يې نسبت دی، شيخ الاسلام ابن تيمية‌ؒ په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان البانی په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندينی حديث يې د دليل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه وو په جهري لمونځونوکې قراءت پرېښی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (۲ / ۱۴۰)

ژباړه:

«له ابو هريرة ؓ نه روايت دی، چې نبي ﷺ له يوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمايل، چې ايا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، يوه کس وويل، چې هو! ای د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وويل، چې زه وايم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وايي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.»

درېيم نظر

درېيم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پکاردی، ځکه چې په دې کې احتياط هم دی او هيڅ صحيح حديث يې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنيا پر مخ هيڅ صحيح مرفوع حديث ددې خلاف نشته.

پر دې اړه دليل او بيا د هغې ملاتړ واوره، دليل دا دی، چې رسول الله ﷺ يو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او يا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه څخه راوګرځېده ؛ نو ويې فرمايل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شايد تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روايت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږه قراءت کوو، رسول الله وفرمايل زه وايم چې: « مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلوکي ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسي د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نودا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چالمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسي دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (١ / ٢١٨)

ژباړه:

په ما پسي له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهرکوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې څلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويی دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (١٢) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

١: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

٢: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسي نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعی رحمه الله وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاری رحمه الله يې هم فاسد بولي او امام احمد رحمه الله وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

٣: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ; خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدې لپاره په سرې اوجهرې لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

۱: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية «لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (۲ / ۹)

اخرجه البخاري: ۱/۱۰٤)ومع

الفتح: ۲/۲۳٦، و مسلم: ۱/۳۹٤، ۱٦۹، و ابوداوود رقم: ۸۲۲، والنسائي: ۲/۱۳۸، ۱۳ ۷، و ابن خزيمة: ٤۸۸، والترمذي: ۲٤۷، وابن ماجة: ۸۳۷، واحمد: ٥/۳۱٤، والحميدي: ۳۸٦، والبيهقي: ۲/۱٦٤، ۳۸، و ابن ابي شيبة: ۱/۳٦۰، والشافعي في المسند: ۱/٥۷، والبغوي في شرح السنة: ۲/۴۰۰.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روایت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حدیث عام دی په دې کې دهیچادلمانځه تخصیص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه یواځې لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حدیث کې داخل دي، البته که چېرته صحیح او صریح حدیث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبیا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي؛ خو داسې هیڅ صحیح او صریح حدیث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحدیث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ځنوعلماوودا حدیث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصیل دادی چې:

۱: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(۱/۱۰۴)په دې حدیث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

یاني په دې باب کې دا بیان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حدیث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

۲: امام ترمذي پردې حدیث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حدیثونه بیانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

۳: ابن ماجه: (۱/۱۴۰)کې هم داباب تړلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب تړلونه وروسته یې داحدیث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذکوره حديث په شرح کې ليکي:

اى في كل ركعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

ياني په هرركعت کې به يې لولي ځانله وي که امام وي که مقتدي وي اوامام په جهرقرائت کوي اوکه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۴۳۹/۲)

دغه شان علامه کرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵)کې ليکي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونوکې فرض ده،

دمحدثينواودهغوی دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دی،

نو يوکس دې دانه وايي، چې دې حديث کې خو د مقتدي ذکرنشته نو تاسې دا حديث څنګه ددې لپاره دليل کې پيش کوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځکه بل روايت کې تصريح راغلې ده په دې باندې.

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي.

نودې حديث نه دامسئله ښکاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، که يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه کېږي.

۲: دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۱۶۶/۲) قال الهيثمي في المجمع (۱۱۰/۳) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (۱۶۲/۵، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۳۳۳/۱) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۷۶/۱۳، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۱۵۳/۵)

ژباړه:

له انس ﷺ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ کاوه؛ نو چې کله يې لمونځ پوره کړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه کې په امام پسې قرائت کوئ؟درې ځل يې داخبره وکړه؛

نو يوه كس و ويل، چې هوا مونږ دا كاركوو: و يې فرمايل داكارمه كوئ او هر يو كس دې فاتحه له ځان سره لولي،

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري ؒكوي، چې سراً غير جهر (ياني په پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(١٧)كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وګوره المرعات(١١٢/٣)

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟ نو مونږ وويل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل: دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس ؓ دروايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دى، وګوره كتاب القرائة للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) كنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة ؓ له روايت څخه دا معلومه شوه په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده، له هغې نه مراد د سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده نوددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٢)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرک (٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧) والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويٌ وقال الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامت ؓ څخه روايت دى چې يوځل مونږ ته نبي ﷺ د سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت ورباندې درون شه، كله چې له لمانځه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوستون شه وه بې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! اى دالله رسوله! په تادى قرائت کوو، هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دې او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې ددې تفصيل په صحيح ابن حبان(٥/٨٢)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الکبرى رقم: ٩٠٢، سنن النسائي (٢/١٤١) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (٢٧)، جزءالقرائة (٢٥) دارقطني (١/٣١٨) رقم: ١٢٠٧) المسندالجامع (٨/٢١) رقم (٥٥٤٤) طحاوي په معانى الاثارکې راوړى دى وګوره امام الکلام لعبدالحى لکهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهري لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي:

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ٣/٣٢)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندېې بې عيبه دى،

دعبادة بن صامت درروايت په اړه عبدالحى لکهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دى او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الکلام للعلامة عبدالحى لکهنوي، ورسائل اللکهنوي (٣/٢٢٢) وعمدة الرعاية (١/١٧٤) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دى د هغوى وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحى صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي.

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېداى شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحى صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېدای شي نه ثابتېږي

بل ځاى ليکي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېداى شي مقابل لوری داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دى؛ نو بيا به دعوى بدله شي،

وګوره: امام الکلام، مجموعه رسائل اللکهنوي(٣/٢٢٢)

٥. پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (۱ / ۲۹۶)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبی عليه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانيمګړی وي-پوره نه وي- درې کرته يې داخبره وکړه؛نوابوهريرة ته وويل شول مونږ؛خوکله په امام پسې ولاړيوهغه ورته وويل دځان سره يې پټه وايه څکه ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالى فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلی دی، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل کتاب الاستذکارکې ليکي:

وفى حديث ابى هريرة هذامن الفقه ايجاب القرائة بالفاتحة فى كل صلاةوان الصلاة اذالم يقرأفيهابفاتحة الكتاب فهى خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث کې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلی شي له همدې مانې نه داويناد عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچی راوړي اودانيمګړی پيداينبت وي

امام زرقانى په شرح دمؤطا(۱/۱۵۹)کې ليکي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافى كل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دی همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺفرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (۲٤۸/۱)رقم: ٤۹۰، وابن حبان كمافي الموارد: ۱۲٦، رقم: ٤٥۷، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ۱۷۰/۱، وهوفي ابن حبان(۱۳۹/۳)

ژباړه:

له ابو هريرة ﷺ نه روايت دی، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيي؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه اى دفارس-ايران-اوسېدونکيه!

امام نووی په شرح دمسلم کې ليکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إِلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

الْمُحَرَّمَة

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث كې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره كراره وايه، چې پخپله يې اوري، اوبعض مالكيان، چې له دې څخه تدبراخستى دى، نو دا خبره نه شي قبلېداى، ځكه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو كېږي، چې خپله يې اوري. له همدې امله دوى اتفاق كړى، چې جنب كه په قران كې سوچ وكړه اوپه خوله يې ونه ويلونوداګناهګارنه دى، ځكه ده هغه قرائت نه دى كړى، كوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٥٤٩/٢) كې ليكي:

اقرأبهافي نفسك اى إقرأهافي نفسك سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه كرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((١٦٧/٢)) و في مختصر الخلافيات (٤٠٥/١) والدارقطني (٣١٧/١) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (١٣١/٢) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن ابي شيبة (٣٧٣/١) وابن حزم فى المحلى (٢٦٦/٢) والحاكم فى المستدرك (٩٠٨/١، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک څخه روايت دى، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره كې وپوښتل هغه ووېل: وايه يې. ماورته ووېل كه تاپسې ولاړ يم؟هغه ووېل بيايې هم وايه ماورته ووېل كه ته جهركوې هغه ووېل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه څخه روايت دى، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده كه هغه په جهرقرائت كوي اوېه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت كوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امركاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګرى كاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږيې ترې یاد کړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ١/٣٧٤) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت كې دي كوم، چې حافظ ابن عبدالبرراوړى دى (١٣١/٢) تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت كوي، چې په امام پسې قرائت كوه كه هغه په زوره قرائت كوي اوكه په پټه.

دې باره كې نورحديثونه هم شته اوصحابه كراموا ثرونه هم په كې د بردي لكه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دى، چې هغه به امام پسې روسته قرائت كاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبى

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دى، چې ده به په لومړنيو ركعتونوكې دفاتحې اوديوسورت په لوستلوپه امام پسې امركاوه، اوپه وروستنيوكې به يې دفاتحې په لوستلوامركاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دى، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت كوم؟هغه وويل: هو!كوه يې.

بل روايت كې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترك فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

۱۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لكه دهغه روايت مخكې ذكرشو.

۱۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

۱۶: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

۱۷: جابربن عبدالله رضى الله عنه

۱۸: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹: ابوسعيد الخدري رضى الله عنه
۲۰ـ عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها
۲۱: عبدالله بن مسعود رضى الله عنه
۲۲: عمران بن حصين رضى الله عنه
۲۳: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنهما
۲۴: هشام بن عامر رضى الله عنه
۲۵: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضى الله عنهم څخه روايت دى، چې دوى په امام پسې قرائت كاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوى به امام پسې قرائت كاوه، لكه اما بخارى فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ۲۸، رقم: ۳۰، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقى ص: ۹۹، رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووى: ۳/۳۶۵، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دى.

اوځوك، چې دصحابه كرامواودتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله كې غواړي؛نوهغه لپاره داكتابونه كتل پكاردي،

۱/جزء القرائة خلف الامام للبخارى: ۲/كتاب القرائة للبيهقى، ۳/ خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوى، ٤/الكواكب الدرية فى وجوب الفاتحة خلف الامام فى الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلى زئى، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحى لكهنوى، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفورى، ٧/السنن الكبرى للبيهقى، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره كتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليكل شوي دي اوپه دې ټولوكتابونوكې داذكردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوكې سورت فاتحه لولي كه فرض وي كه نفل اما پسې وي كه ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ويناوې

۱: دتابعينوقولونه؛خومخكې ذكرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل ووا وحواله هم وكړل شوه.

۲: امام بخارى لكه دوى په خپل صحيح كې باب لګولى دى: باب وجوب القرائة فى الصلوات كلهافى الحضروالسفروما يجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل كتاب ليكلى دى، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دى

۳: امام بيهقى، ده هم په دې باره كې مستقل كتاب ليكلى دى كتاب القرائة

۴: امام نووى په المجموع كې(۳۲۲/۲)اوپه شرح دمسلم كې (۱/۱۷۹)
۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوى فتاوى نذيريه (۱/۳۹۲)
۶: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (۱/۱۸۸)كې
۷: فتاوى اللجنة، چې دا د سعودي د (۷) اوو غټو علماوو فتاوى ده (۲/۳۸۴) كې داسې ليكلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوځانله لمونځ کونکې باندې په جهري اوسري لمونځونوکې فرض ده، ځکه کوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي.

۸: امام ابن حزم المحلى (۲/۲۶۵)

۹: مولانا حافظ محمدصاحب گوندلوى، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام کې

۱۰_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية کې

۱۱: فتاوى الدين الخالص ۴/۱۴۲، ۱۲۴، کې يوه قيمتي رساله ليکلى شوي ده: مسک الختام فى القرائة خلف الامام

۱۳: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ کے مسائل اور ان کا حل: ۱/۱۲۷)

۱۴: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء کې: ۱/۲۰۰، او فتاوى اسلاميه: ۱/۲۲۰.

۱۵: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ۱/۵۵۵، کې

۱۶: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى کې: ۱/۹۰، کې

۱۷: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم (۳۷۰) کې

۱۸: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ۳/۱۱۳، ۱۰۳، کې

۲۰_علامه صنعاني په سبل السلام کې: ۱/۲۲۱، کې

۲۱: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ۲۲۷، کې مجموعه رسائل اللكهنوى: ۳/۲۲۷، التعليق الممجد ص: ۱۰۱، کې

۲۲: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوودکې: ۳/۳۲، کې ليکي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوکې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مکحول رايه هم ده. (عون المعبود: ۳/۳۲، للعظيم ابادى)

۲۳: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ۵/۲۴۵، کې

۲۴: حافظ ابن حجر په فتح البارى کې: ۱/۱۹۲

۲۵: علامه ابن قدامة په المغنى کې ۱/۵۲۷.

۲۲: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ۳/۲۰۰، کې

۲۷: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة کې: ۲/۹.

۲۸: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ کې: ۲۰۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹: شیخ حبیب الله سلفي په هدایة الصلاة کې ۵۳.

۳۰_ امام زیدالدین ابوالفضل عبدالرحیم بن الحسین العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثریب فی شرح التقریب ۲/۲۷۹، کې

۳۱: شیخ ابو عبد الاحد عبدالرحیم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقیقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

۳۲: علامه شیخ ابوزکریا (عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب (لمونځ په رښاداحادیثو کې)

دې ټولوعلماووپه دغه مذکوره کتابونوکې لیکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړولمونځونوکې سورت فاتحه لولي.

محققین احناف او فاتحه خلف الامام

محققین احناف هم په سري لمونځونوکې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه.

۱: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب لیکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونوکې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې یې ویناوې تېرې شوې

۲: امام محمد رحمه الله

۳: اما ابوحنیفة رحمه الله نه هم روایت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعایة: ۱/۱۷۳، غیث الغمام ص: ۲۱۲، ۱۵۲)

۴: ابوحفص کبیر

۵: شیخ التسلیم هروی

۶: ملاعلی قاری حنفی

۷: شاه عبدالعزیزصاحب امام الکلام لمولاناعبدالحی تفصیلا

۸: شیخ ګوهررحمن تفهیم المسائل: ۴/۲۹۳.

۹: شاه اسمعیل شهیدصاحب تنویرالعینین ص ۵۴

۱۰_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ۲/۹)

۱۱: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبیه علی مشکلات الهدایة ۲/۵۹۲

۱۲: علامه عینی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غیث الغمام ص ۱۵۲)

۱۳: شاه عبدالرحیم د شاه ولي الله والد صاحب: غیث الغمام

۱۴: ملا جیون حنفي تفسیرات احمدیة ۲۲۷.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحیح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هیڅ داسې دلیل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وایي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه:خو پکې صحیح نه دي اوکوم، چې صحیح دي؛ نوهغه صریح نه دي او هیڅ داسې صحیح، صریح دلیل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلیل شي،

اول دلیل: یې دادی،

قران کریم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

۲: په حدیث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقیق مکتب التحقیق - (۲ / ۱۰۷)

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حديث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا »

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نو تاسې چپ شئ.

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ۵۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حديثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل يو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دليل نشي جوړېدای، بلکې څوک، چې دا په دليل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ يواځې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی وېناد (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعليق الممجد على مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې ليکي:

لم يردفی حديث مرفوع صحيح: النهی عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وكل ماذكروا فيه: امالا اصل له وامالايصح

ژباړه:

په هيڅ يوصحيح مرفوع حديث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلومنع نه ده راغلې اوکوم، چې دوی پيش کوي نو يا؛ خو بالکل شته نه او يا صحيح نه دي

لنډيز:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په صحيح اوصريح حديثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حديث کې دي. چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

۱: فلا تقرؤوا بشيئٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

بل روايت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهريرة رضی الله عنه وېناده: اقرا بها فی نفسک

ژباړه:

له ځان سره يې وايه.

۵: دعمرفاروق رضی الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وايه) چې ددې ټولوحديثونوحوالی سره دتفصيل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکرشوي،

؛نوڅوک، چې په دې حدیثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دلیلونه وایي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحدیثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حدیثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ویلوباندې روستودامام نه امرراغلی دی، اودااصولوعامه قاعده ده، چې:
العام یقضی علی العام خاص دلیل عام دلیل ختموي.

یاني کله، چې په مسئله کې خاص دلیل راشي؛نوبیاپه عام دلیل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحدیثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، لیکن رسول الله صلی الله علیه وسلم داتخصیص وفرمایلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحیح او صریح حدیثونه او د صحابه کرامو ویناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده. لکه څینې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دلیل نیسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نویقینا، چې ددې خلکودلیل نیول ناسم اوکمزوري دي

څیني حنفیان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذریعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولوکوښښ کوي، لکه

۱: حنفی مقلدلیکي:
دډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

۲: بیاپه رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې دروغ تړي اولیکي:
رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

۳: بیالیکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعینو وینا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

۴: بیا لیکي: د غیر مقلدینو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تراخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

۱: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بیاني وکړه، څکه په دې کې د «فاتحې» لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) کې دي
وقدنقل منع المأموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ
دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتیا «۸۰» غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلې. اوموږمخکې وویل، چې دقرائت نه دمنع په حدیثونوکې د«قرائت»لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلې، بلکې له صحابه کراموڅخه؛په صحیح اوصریح حدیثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې یې حکم کاوه، چې ددې تفصیل مخکې تیرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف یادوم اوتفصیل یې مخکې تیرشوی دی.

۱: عمرفاروق رضی الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ علی بن ابی طالب رضی الله عنه

٣ عبدالله بن مغفل رضی الله عنه

۴ جابربن عبدالله رضی الله عنه

۵ عبادة بن صامت رضی الله عنه

٦ معاذبن جبل رضی الله عنه

٧ ابی بن کعب رضی الله عنه

٨ ابوسعیدالخدری رضی الله عنه

٩ عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها

١٠_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

١١ عمران بن حصین رضی الله عنه

١٢ عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه

١٣ هشام بن عامر رضی الله عنه

١۴ عبدالله بن عمر رضی الله عنه

١۵ ابودرداء رضی الله عنه

١٦ عبدالله بن عباس رضی الله عنه

١٧ انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحيح اوصريح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله يابه يې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للإمام البخاری کتاب القرائة للبیهقی) کې تفصيلا ذکردي؛نواوس، چې څوک ددې صحابه ووپه دغو صريحواوخاصواومحکمو ويناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي يانورخلق منع کوي نو ايا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ ايا دا په زيغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض ديوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ويل نشته نوبيابېرته خپل اصل اوعامه اتفاقی قاعده باندې به عمل کولای شي، چې (قول الصحابی حجة اذالم ينفه شيئ اخرمن السنة) دصحابي وينادليل وي، چې کله يې بل مرفوع حديث نفی نه کړي،

امام الکلام(٢٣٥)احياء السنن لاشر ف علی تهانوی (٣٩) مرقاة شرح مشکوة(٢/٢٣٤)اعلاء السنن(١/٥٠٩، ١٣٤، ١١٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (١٠٥)ردالمختار(١/٥٥٠)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلاديوصحابي قول درسو ل الله صلی الله عليه وسلم دوينا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله عليه وسلم دحديث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حديث کې دي، چې امام پسې فاتحه وايه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلايوصحابي نه په صحيح صريح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وايه؛نودايمان اودمخکنۍ قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحيح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وايئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وايئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه يادوه علماوويادوه عوامواختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء: ٥٩]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په یوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته یې واپس کړئ که پرالله اواخرت ایمان لرئ؛نورسول الله صلی الله علیه وسلم خوفرمایي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

٢: د دغه حنفی مقلددویمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وایي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حدیث چېرته دی اوسند یې څنګه دی؟دا په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وایي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمایلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دی، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقیقت دادی، چې داسې صحیح اوصریح حدیث نشته دی، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ویلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحی صاحب نه همداخبره نقل کړی شوه، نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زیغ کاروي.

٣: ددغه مقلددریمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کرامواوتابعینوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهیڅ یوصحابي نه دارو ایت نشته دی، چې هغه بعینه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعینوپه باره کې داویل، چې ډېروتابعینوبه فاتحه خلف الامام نه ویله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخاری په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې لیکي

وقال الحسن وسعیدبن جبیروميمون بن مهران ومالا یحصی من التابعین واهل العلم انه یقراخلف الامام وان جهروکانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصری اوسعیدبن جبیرمیمون بن مهران اوداسې ګڼ شمیرتابعین اوعلماء و ویلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمایلو

جزء القرائة ص (٢٨) رقم: ٣٠، کتاب القرائة خلف الامام للبیهقی (٩٩) رقم: ٢٢٢، والمجموع للنووی: ٣٦٥/٣.

هو! د ګڼو تابعینو نه به دا قول نقل وی، چې قرات مه کوئ، لیکن موږ بار بار وویل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنی، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلی الله علیه وسلم سره

٤: د حنفی مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دی، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځینې نا اهله احناف یې په غیرمقلدینو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوی داوره:

د فاتحې پرېښودونکي یا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلوردوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد يې کړی دی يانې مجتهدين دي، ائمه دي خپل کوښښ يې وکړه او ذهن يې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته يانې په دې امت کې د ځينو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وايو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد يې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي، الله به ورته يو اجر ورکوي او لمونځ يې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وايو، چې لمونځ يې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمايي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته يو اجر ورکوي.

دويم

هغه ناپوه کس، چې له هيڅ نه خبر نه دی او ملايانو ورته ويلي، چې د ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وايي او هغه يې د نا خبر تيا له امله نه وايي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبيه يې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وايي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وايئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

درېيم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وايي او دا مسئله ورورسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکار دي، پر دې اړه حديث راغلی دي او هغه بيا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طريقه يې راښېنګه کړې وه، چې پلاراو نيکه څه ور ښوولې وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وايي، چې دا حديث نه منم؛ خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لويه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وايو. چې دا لمونځ يې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی، ځکه چې په نبوي سنت يې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې ديني خبرې بيان شي او داپرې له سره غوږ نه ګروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی؛ نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ يې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحيح حديث ورورسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول يې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وايم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم؛ نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ايمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وايي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستاپه رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فيصله) ونه مني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلای، ځکه چې

ماراقول ابوحنيفة كافى است ماراقال قال بكارنيست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دی او ((قال قال)) مې پکارنه دي دا کافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدين کافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او ديندار خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضدکوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلی دی او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي، يانې يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. يابه دناپوهی له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردی

نولسمه مسئله. په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي، لکه الحمدلله رب العلمين (وقف وکړه) الرحمن الرحيم (وقف وکړه) ملک يوم الدين (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول يانې پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي : خو د سنت مطابق نه دي، د نبيﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د (واو، الف، يا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زورورکړې يانې لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمدلله رب العلميـــــن او ژر ژر به يې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۷۶۸)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

يانې سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزرقرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلې اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ی ډېراماما ن به تاسېګوری، چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردی‌موږېه بل چارددخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً "

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

«ما له نبي ښځه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې «والتين. والزيتون» سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی»

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونځونوکي له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز، بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لري وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دي دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطنی: ۱|۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب ښځه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديګرکي په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديګر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستنی رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې «سورت فاتحه او يو بل سورت وايه»

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱|۱۴۰، رقم: ۸۴۳، کمافی الارواء: ۲|۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرښځه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديګرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اويه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۲۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت ووايو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتکلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمبارکفوري، درس ترمذي اوداسې نوروکې کتلای شئ

ددې ذکرشويوروايتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دې لکه څنګه، چې ځيني خلکويولنډشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابی سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ١٨٦|٤، وګوره هذا و بالله تعالى التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يي وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوي، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دی دالله نبی ته رجوع وکړه، چې هغه څنګه کړي دي. هغه امين په جهرکړی دی، بل دا، چې دا فاتحه ګڼي دعانه ده؟دې ته سورة الدعا يانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه څنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايي :نودې يوتکي څه ګناه کړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې کوي دا ډېره کمزورې خبره ده چې ځيني خلک يې کوي او کېدای شي، چې هغوی ته دا حديث نه وي رسېدلی، چې له دې امله هغوی د الله ﷻ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو که څوک سره له علمه د دې سنت خلاف کوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځکه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

که څه هم ځيني کسان د ښکاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت کوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره کې څه فتوی هم راوړي، چې ځيني دليلونه يې دادي،

۱: ادعوا ربکم تضرعا وخفية

۲: واذکرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

۳: قال قداجيبت دعوتکماوقال عطاامين دعاء(بخاري: ۱۰۷|۱)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبی صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ۵۸|۱، والبيهقي: ۵۷|۲.

۵: عن ابي وائل قال: کان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ۱۵۰|۱، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

۷: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ۲۰٦|۲.

۸: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاکرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سکتتين سکتةًاذاکبروسکتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانکرعليه عمران بن حصين، فکتبافي ذالک الیأبی بن کعب وکان فی کتابه اليهمااوفی رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ۱۲۰|۱، والترمذي: ۵۹|۱.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل کتابونه ليکلي دي. چې دهغې کتل پکاردي؛ خو زه دلته د پورتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذکرکوم، چې د پټ امين ويلو په لړ کې ذکرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه کړئ، چې په هيڅ صحيح حديث کې دانشته، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم امين په پټه ويلی وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي، چې هغه امين په پټه باندې ويلی وي

لکه علامه عبدالرحمن مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۲۰۹|۱) کې ليکي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانکار علی من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دی نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تري په ښکاره ويلوبدويل نقل دي،

موږاول هغه دليلونه ذکرکوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان کړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل-رضى الله عنه-قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن كهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت کوي، چې نبي عليه السلام به کله ولا الضالين وويلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت کې دي، چې اوازبه يې پرې راښکه، بل روايت کې دي، چې پرامين باندې يې جهروکړه، بل روايت کې دي، چې موږواوريده،

داصحيح حديث دی اوپه دې خبره دليل دی، چې امين په زوره ويل پکاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوکوم روايت راغلی دی نوهغه ضعيف دی، لکه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلی دی، لکه دهغوی نومونه دادي:

[١] امام بخاری، [٢] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه کوم، چې دامين پټوويلوباره کې راغلی دی ډېرصحيح دی (ترمذی ١\٨٥)، [٣] امام ترمذی وايي: دا حديث حسن دی (ترمذی: ١\٥٧)، [۴] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دی (التلخيص الحبير ١\٢٣٦)، [٥] محدث العصر علامه البانی دې حديث ته صحيح ويلی دی، صحيح الترمذی، صحيح ابی داوود، مشكوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم ۴٢٥، صفة صلاة النبی صلی الله عليه وسلم، للالبانی، ص ١٠١

[٦] علامه عبيدالله رحمانی فرمايي: داحديث صحيح دی، مرعاة المفاتيح: ١١٩\١٣، [٧] شيخ عبدالحق محدث دهلوی كما فی تحفة الاحوذی: ١\٢٠٩، [٨] علامه عبدالحی لکهنوی التعليق الممجد ص: ١٠١ [٩] علامه مبارکفوری تحفة الاحوذی: ١\٢٠٩ ابكار المنن ص: ١٧٩ [١٠] فتاوی الدين الخالص: ١٥٦\۴ [١١] شيخ شعيب الارناووط: د صحيح ابن حبان په تحقيق ١٠٩\٥، کې ليکي: اسناده قوی دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

٢: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(اخرجه البخاري: ١\١٠٨، ومسلم: ١\١٧٦، والترمذي: ١\٣٠، رقم: ٢٥٠، والنسائي: ١\١٤٧، رقم: ٩٢٧، ٩٢٥، وابن ماجة رقم: ٨٥١، ومالک: ١\٦٩، واحمد: ٢\٤٥٩)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله، چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکودامين سره يوځای شو؛نومخکني گناهونه به يې وبښل شي.

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنگه واوري اوهغه سره به امين څنگه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنگه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو گنو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی، صحيح ابن ماجة ١١\٢٨٢

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي:

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامرايامهم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندی: ١\١٤٧، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ١\١١٩)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلي ده، اوهمداله دې لفظ نه په ډاگه معلومېږي.

علامه خطابي په معالم السنن: ١١\٢٢٣. کې ليکي

وفيه دليل علي ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربنوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (١٢\٣٥٧) کې فرمايي:

ولولاجهربالتامين لماامكن المأموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي.

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي:

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه المأموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۳ دریم دلیل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ۱\۳۲۹، رقم: ۱۲۵۹، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ۱\۲۲۳، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ۱\۱۳۵، رقم: ۹۳۴، وابن ماجة رقم: ۸۵۳، وابن حبان: ۳\۱۴۷، وابن خزيمة: ۱\۴۹۹، ۲۸۷، والبخاري: ۱\۱۰۸.

ژباړه

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به كله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت كړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دلیل

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدونناعلى شيئ كمايحسدونناعلى يوم الجمعة التي هدانالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ۶\۱۳۵، ۱۳۴، مصباح الزجاجة: ۱\۲۹۷، وابن ماجة: ۸۵۶ وابن خزيمة: ۱\۲۸۸، رقم: ۵۷۴، والبيهقي: ۲\۵۶، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ۲\۱۵، والبخاري في التاريخ الكبير: ۱\۲۲، والادب المفرد: ۹۹۱، كنزالعمال: ۴\۹۷، رقم: ۲۰۳۵، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ۱\۱۹۲، وصفة صلاة النبي للالباني: ۱۰۲، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ۶۹۱،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودموږسره په په هيڅ شي دومره كينه نه كوي، لكه چې دجمعې په ورځ اويه قبله كوم، چې موږته الله راكړې اوهغوی يې ترې بې برخې كړې دي اويه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره كوي

داحديث ښكاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه كې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځكه كه امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بياموږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه كينه كوي، بلكې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل كتاب المطالب العالية: ۱\۱۲۳ ، كې ذكركړې دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودي وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسويه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليكلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه كېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼړلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره كينه نه كوي، چې څومره درسره په امين ويلوكوي،

تمهيدابن عبدالبر: ۷\۱۵، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ۳٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه كېږي او خفه كېږي؛ نو څوک چې پردې خفه كېږي په هغه كې د يهوديانو صفت دی. او دا حديث بالكل صحيح دی. امام الباني په صحيح ابن ماجة: ۱۴۲۱\۱. رقم: ۲۹۷. تعليق الترغيب والترهيب: ۹۷۸\۱. او په صحيحة: ۲۹۱. كې يې صحيح كړی دی. امام بويصري فرمايي چې دا صحيح حديث دی.

۵ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انګازې وكړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح كې تعليق راوړی دی. دغه شان مسند شافعي: ۲۱۲، ۱۵، البيهقي: ۵۹\۲، عبدالرزاق: ۹۷\۲، ۹۲، ابن منذر: ۱۳۲\۳، محلى ابن حزم: ۲۴۶\۳، ابن ابي شيبة: ۱۸۸\۲، دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة: ۱۸۷\۲.

۶ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ۵۹\۲، وابن حبان في الثقات: ۲٦۵\٦ المرعاة: ۱۲۰\۳،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (۲۰۰) صحابه په مسجدحرام كې ليدلي دي، چې كله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا كړې ده: ما رايت مثله. ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی. (ميزان الاعتدال: ۷۰\۳، رقم: ۵۶۴۰.

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې كړنګېږي د حاجيانو نه پوښتنه وكړئ: نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (۱۴۰۰) كالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې كړنګېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي كړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ كړئ. صلاة الرسول (۲۱۰، للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام كې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، څكه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حكم شرعي منسوخ كولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه كرامو اجماع ده

علامه مباركفوري په تحفة الاحوذي (۲۰۹\۱) كې ليكي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

(c) ketabton.com: The Digital Library

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هيڅ يوصحابي څخه په پټه امين په صحيح سندسره نه دى نقل اونه له دوى څخه په امين ويلوڅه بدو يل نقل دي، بلكې پر جهرآمين داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څكه هغوى وايي ابن زبيرد يوسړي باره کې چې په كوهي کې ولېدلى وه ويلي وو، چې ټولې اوبه به ترې ويستلى شي اونوروصحابه ووېرې بدنه دي ويلي ؛نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبيرپه امين باندې جهركړى اوهيچاپرې بدنه دي ويلي، بلكې فتوى يې وركړي اودهغه سره يې پرې جهرهم كړى دى، دومره قدرې، چې جومات كړنگاوكړه نوداپه زوره امين ويلودصحابه وواجماع شوه،

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

١: علامه عبدالحى لكهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دى

سعايه شرح شرح الوقايه (١٣٧/١١) کې فرمايي:

لقدطفناسنينابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان وروايةالخفض

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الىحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موړتول وكړځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته موداوموندله، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څكه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دى. د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېداى، او څه لامل دى، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل كړو سره له دې، چې په دې کې هيڅ شى نه دى راغلى، او دا خبره كول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر كمزورى دى، څكه حاكم دغه حديث د وائل په روايت صحيح كړى دى، او وائل خو په اخر وخت کې اسلام راوړى دى. لكه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې كړې ده

او كوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذكركولى شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي كولاى

، آمين بالجهرلمولانامحمديحيى گوندلوي ١٧۴.

٢: شاه اسمعيل شهيدپه خپل كتاب تنويرالعينين ص ٧١، کې ليكي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دپټ ويلونه غوره دي

٣: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشكوة کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي:

دربارہ آمین بالجہر احادیث اکثر واصح آمدہ است:

دښکاره امين ويلو په اړه حديثونه ډېر او صحيح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱ ۰ ۴۰) کې ليکي:

و در آخر فاتحه امین میگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفیه و مقتدیان بموافقت آمین گفتند و در جهر بآمین در نماز جهر احادیث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امين په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ويل کېږي او مقتديان به د امام سره امين لولي او په دې کې حديثونه هم راغلي دي (مدارج النبوة مترجم اردو: ۱۱/۲۶۱/۵۹)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بيانوي ليکي:

د امين بالجهر روايتونه ډېر او صحيح دي

(ابكار المنن: ١١٩، آمين بالجهر للشيخ محمد يحي گوندلوي: ١٧٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي د هدايه په شرح فتح القدير کې ليکي:

وَلَوْ كَانَ إلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زِبْرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (١ / ٢٩٥).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما څه اختيار وی نو ما به داسې ويلي وی چې د په قلاره ويلو له روايت نه ډېر په تېزه نه ويل مراد دي. او د جهر له روايت څخه اواز اوچتول خونرم ويل مراد دي. او پر دې خبره باندې د ابن ماجة روايت دليل دی، چې نبي عليه السلام به کله ولاالضالين وويلو: نو داسې امين به يې ويلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به د امين ويلو له امله وکړنګېده پيغمبر لمونځ (۲۰۴)

۶: پيران پيرشاه عبدالقادر جيلاني په خپل کتاب غنية الطالبين کې ليکي:

والجهر با لقرائة وآمين.

په سهارماسپښين ماسختن په لمونځونو کې به قرائت او آمين په جهرسره ويلی شي

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې ديوې پوښتنې په ځواب کې ليکي:

پوښتنه:

امين بالجهر كهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهر امين ويل جائز دي که نه دي؟

ځواب

جائز هے جيسا که عدم رفع بهی جائز هے اور مرجح احد الشقين كا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ويل جائز دي او د يو لوري غوره کول يا د تحقيق له امله وي يا د تقليد. امداد الفتاوی: ۱۴۸/۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ياني، چې څوک يې په جهر وايي او که په پټه؛ خو د يوې وجهې نه به يې کوي، يا د تقليد له امله لکه حنفيان، او يا د تحقيق له امله لکه اهلحديث. (پېغمبر لمونځ: ۲۰۶).

۸: علامه صنعاني په سبل السلام: ۲۶۵\۱، کې

۹: شيخ الاسلام ابن القيم رحمه الله په اعلام الموقعين: ۲۴۳۲، ۴۳۰، کې په امين بالجهر باندې ډېر زيات دليلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القيم: ۸۶\۲، ۸۲.

۱۰_فتاوى اللجنة الدائمة: ۴۲۴\۶، ۴۲۰.

۱۱: فتاوى نذيريه لسيدنذيرحسين دهلوي: ۴۳۴\۱.

۱۲: مغنى المحتاج للخطيب الشربيني الشافعي: ۲۷۴\۱.

۱۴: د پېغمبر لمونځ: ۲۰۷، ۲۰۱، او نيل المرام شرح بلوغ المرام ۲۲۲\۱.

۱۵: آمين بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حديث کی روشنی مين: محمديحيى گوندلوي

۱۶: فتاوى الدين الخالص: ۱۵۶\۴.

۱۷: صحيح البخاري: ۱۰۷\۱، امام المحدثين اميرالمؤمنين في الحديث محمدبن اسمعيل.

۱۸: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحديث کی روشنی مين ۱۱۵\۱.

۱۹: السنن الکبرى: ۵۶\۲،

۲۰_المغني لابن قدامة: ۵۶۵\۱.

۲۱: فتح الباري: ۲۰۸\۲.

۲۲: فتاوى ثنائيه ۴۵۴\۱

۲۳: فقه السنة: ۱۲۳\۱.

۲۴: صفة صلاة النبي: ۱۰۲، سلسلة الاحاديث الصحيحة: ۸۱\۶، رقم ۲۵۳۴، کلاهما للالباني.

۲۵: تنقيح تحقيق احاديث التعليق: ۳۶۷\۱، للحافظ ابن عبدالهادي.

۲۶: احياء علوم الدين للغزالي: ۲۷۵\۱،

۲۷: نيل الاوطار للشوکاني: ۲۴۴\۲.

۲۸: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدين المرداوي ۵۱\۲.

۲۹: الروضة النديه لصديق حسن خان: ۱۰۱\۱.

۳۰_القول المتين في الجهربالتامين للشيخ زبيرعلي زئي

۳۱: تيسيرالرحمن لبيان القران للدکتورمحمدلقمان السلفي: ۱۴\۱،

۳۲: مرعاة المفاتيح للشيخ عبدالله رحماني: ۱۱۹\۳.

۳۳: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ۲۰۹\۱.

۳۴: فتاوى برکاتيه للشيخ ابوالبرکات احمد: ۴۲.

۳۵: صلاة الرسول لمولانامحمدصادق سيالکوتي: ۲۱۳، ۲۰۷.

۳۶: تفسيراحسن الکلام للشيخ ابي زکريا عبدالسلام حفظه الله: ۳۴\۱-۳۶.

۳۷: بلوغ الاماني من اسرارالفتح الرباني لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيباني: ۲۰۵\۳.

۳۸: هداية الصلاة للشيخ حبيب الله السلفي: ۸۱-۸۲.

۳۹: کتاب طرح التثريب في شرح التقريب للعراقي: ۲۶۸\۲، ۲۶۷.

۴۰_ المجموع شرح المهذب: ۳۷۲\۳-۳۷۳، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلودليلونه او د هغې تجزيه

١: د حنفيانو اول دليل

١: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ٥٥]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالی تېرې کونکي نه خوښوي

٢: وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ٢٠٥]

خپل رب سبااوبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانونه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ٨٩]

الله ورته وويل ستاسو دعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ:

اوسني حنفيان په پټ امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه.

١: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پيغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پيغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ! او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلی الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی، لکه مخکې د بخاري (١٠٧/١١) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايي او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (٩٧/١٢) مصنف ابن ابي شيبة (٤٢٥/١٢) تعليق التعليق (٢١٨/١٢) سنن الكبرى للبيهقي (٥٩/١٢) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ١٠٧/١١، السنن الكبرى ٨٢/١١، ٨٥، رقم ٢٤٥٤، کې ذکر دی.

٢: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دی.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بین الصلاتین لپاره صحیح حدیث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمین بالجهر په اړه د راغلو صحیح حدیثونو په مقابله کې په عام ایتونو سره دلیل نیول هم بې بنیاده دي،

یا لکه یو کس وایي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پیشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کریم کې راځي

((بِالْعُقُوْدِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ))

[المائدة: ۱]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه څاروو پرته، چې درته بیان شوي دي نور څاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حیواناتو باندې په دغه ایت کریمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحیح حدیثونو سره ددې حیواناتوخوړل حرام دي

بعینه د آمین بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحیح حدیثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امین په جهر ویلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به یې هم آمین په جهر ویلو

اوس څوک، چې بیا هم دا وایي، چې دعا ده او قرآن کریم کې الله تعالی فرمایي: چې دعا په پټه ویل پکار دي: نو امین هم په پټه ویل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنیو استدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بین الصلاتین د رد کولو لپاره په آیت

((اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا))

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګیدړ، لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په ((اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ)) باندې دلیل نیولی غلط دی؛ نوداټول په دلیل کې دقرآن کریم ایتونه پیش کوي ؛ خو استدلال یې ترې غلط اوګمراه کن دی. چې د (کلمة حق ارید بها الباطل) مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وایي حج کې جمع بین الصلاتین نشته یا وایي، چې دغه مخکني حیوانات حلال دي، او له قران کریم څخه دلیل نیسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وایي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حدیث نه مني ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بین الصلاتین شته دی. اوپه ایت کریمه کې ((كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا)) راغلی دی. لیکن موږ دلته په حدیث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بین الصلاتین له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمدشفیع (۵۷۹۱۳)

فماهوجوابكم عن تلك الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضكم.

نو موږ حنفیانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرین حدیث ته کوي موږوایوسمه ده ایت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ویل پکاردي، لیکن موږدصحیح حدیث په بناباندې په جهرسره امین وایو او دا د دغه ایت په خاص او مستثنی دی،

۳: دریمه وجه: کله چې ددې ایتونو مانا- د حنفیانو د خیال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بیا ولې رسول الله صلی الله علیه وسلم په جهر سره دعاګانې ویلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعینو په جهر سره دعا کوله، مثلا رسول الله صلی الله علیه وسلم ددعاطریقه داوه، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم زندګی په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترمیدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library